

NYHEITSBREV JANUAR 2021

NASJONAL KULTUR- LANDSKAPSPRIS

Side 4

NYTT FRÅ DIREKTORATA

Side 6

REGIONALT

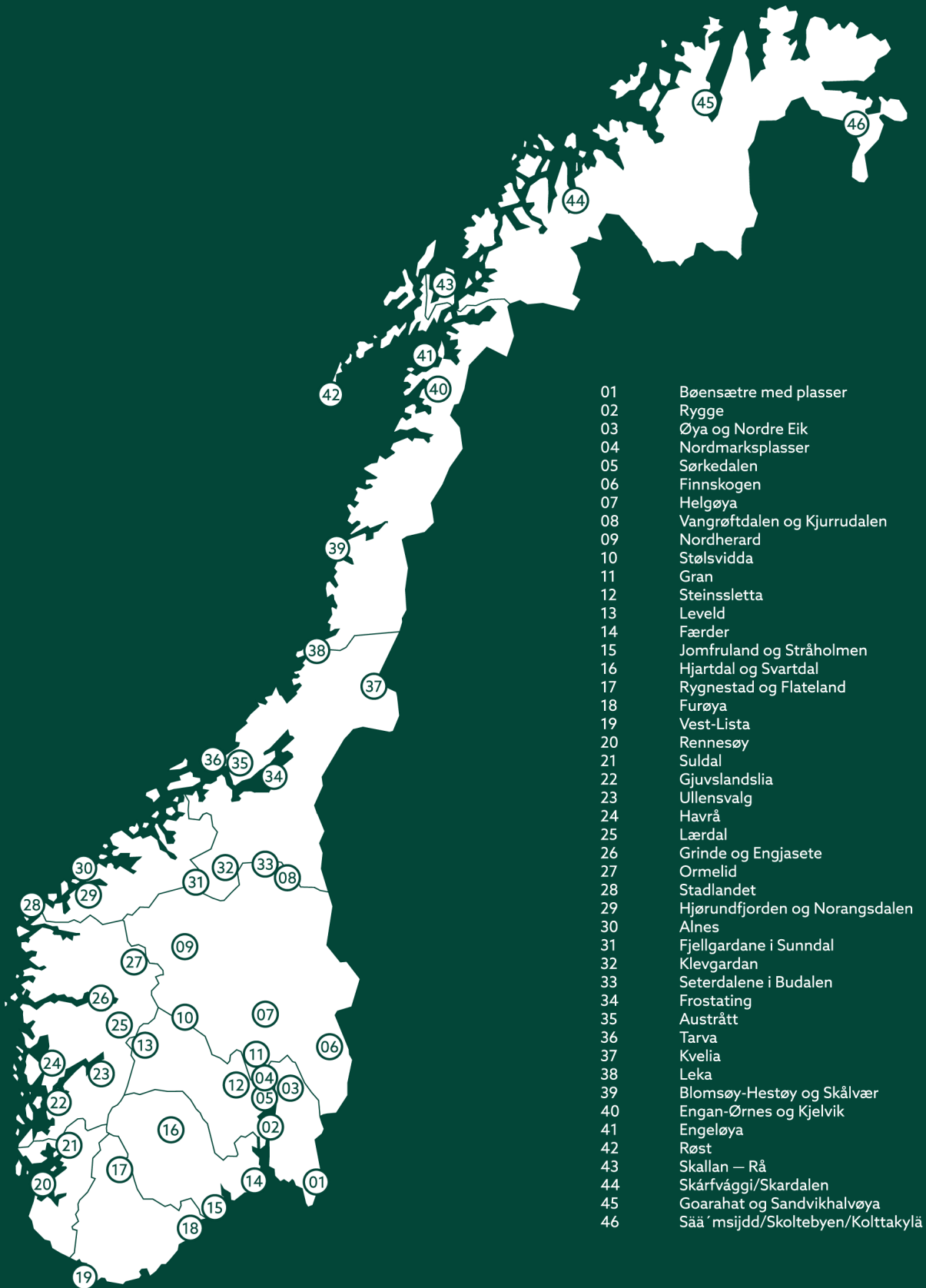
Side 10

NYTT FRÅ OMRÅDA

Side 14

REFOTOGRAFERING SOMMAREN 2020

Side 56

Ansvarlig utgiver:
Landbruksdirektoratet
Riksantikvaren
Miljødirektoratet

Forsidebilde:
Goarahat og Sandvikhalvøya i Troms og Finnmark.
Gårder på Anopset.
Foto: Oskar Puschmann (utsnitt)

UTVALGTE KULTURLANDSKAP I 2020

Allerede i starten av året visste vi jo at 2020 ville bli et spesielt år for ordningen Utvalgte kulturlandskap i jordbruket. Dette skulle bli startåret for ny forvaltningsmodell, hvor kommunene fikk ansvaret for tilskuddsordningen. Et nytt digitalt søknads- og saksbehandlingssystem, Agros, skulle tas i bruk. Ordningen var fortsatt ny i mange områder og kommuner. Og så skulle altså en pandemi – den største i vår levetid – legges på toppen av det hele.

Til tross for at kommunene rapporterer om et krevende år i 2020, med koronapandemi, stor saksmengde og mye tilrettelegging og oppfølging av grunneiere og drivere, har det vært stor aktivitet i områdene. Mange kommuner har lagt ned en solid innsats med tanke på at ordningen er ny for dem. Grunneiere og driver har utført rekordmange tiltak i de verdifulle kulturlandskapene våre.

Stoffet som er levert til nyhetsbrevet viser den mangfoldige aktiviteten i de utvalgte kulturlandskapene, både knyttet til jordbruksdrift, kulturarv og biologisk mangfold!

Av definitivt positive hendelser i 2020 kan vi nevne at Gran (Gran kommune, Innlandet) og Ullensvang (Ullensvang kommune, Vestland) er nye utvalgte kulturlandskap, at Goarahat og Sandvikhalvøya (Porsanger kommune, Troms og Finnmark) fikk Nasjonal kulturlandskapspris og at Inner Gammelsetra (Fjellgardane i Sunndal, Sunndal kommune, Møre og Romsdal) fikk Seterprisen 2020 fra Norsk seterkultur. Se mer om dette og mye annet i nyhetsbrevet. Her blir dere garantert inspirert!

Nå er 2021 her. Pandemien herjer fortsatt, og vi drømmer om lysere tider og at tilværelsen skal bli normal igjen. Vi holder ut og vi gjør så godt vi kan for å holde arbeidsgleden oppe. Landbruksdirektoratet, Miljødirektoratet og Riksantikvaren er stolte av den jobben dere alle gjør for å ivareta de utvalgte områdene, og sender dere de beste ønsker for 2021.

God lesning!

NASJONAL KULTURLANDSKAPSPRIS TIL GOARAHAT OG SANDVIKHALVØYA

Skrevet av: Ragnhild Hoel, Riksantikvaren

Landbruks- og matminister Olaug Bollestad deler ut Nasjonal kulturlandskapspris 2020 til Mona Henriksen, gårdbruker i Goarahat.
Foto: Landbruks- og matdepartementet

Nasjonalt kulturlandskapspris

Norsk Kulturarv og Landbruks- og matdepartementet etablerte den nasjonale kulturlandskapsprisen sammen, og har delt den ut årlig siden 2007. Kulturlandskapsprisen er på kr 50.000 sammen med et grafisk blad i tresnitt, utført av Hans Normann Dahl. Det er tredje gang at prisen tildeles en kandidat fra Nord-Norge. Prisen skal være en honnør til aktører som bidrar til å skjøtte unike kvaliteter i jordbrukslandskap gjennom engasjement, kompetanse og gjennomføringsevne.

Goarahat og Sandvikhavøya mottok 18. august velfortjent Nasjonal kulturlandskapspris 2020 fra landbruks- og matminister Olaug Bollestad. Det sjøsamiske området i Porsángu/Porsanger/Porsanki kommune forvaltes gjennom aktivt jordbruk, husdyrhold og ekstra innsats for å ta vare på viktige miljøverdier. Området har vært med i ordningen Utvalgte kulturlandskap i jordbruket siden 2012.

Hovednæringa i området er landbruk, med 2081 dekar jordbruksareal i drift. Området har aktive bønder med mjølke- og kjøttproduksjon, og er et viktig beiteområde for både sau og rein. Det er nær 1300 dyr på beite i området fordelt på åtte bruk, med totalt over 17 000 dekar utmarksbeite.

Porsangerdolomitten er grunnlaget for det biologiske mangfoldet i området. Her finner en mange ulike og trua naturtyper, som artsrike slåttemarken med blant annet grasløk, naturbeitemarker og ikke minst rike strandenger med silkenellik og Finnmarks-nøkleblom. Her er òg godt utviklet og næringsrike kulturlandskapsjøer med ulike våtmarksfugler, som hekkende horndykkere.

Området er rikt på kulturminner med blant annet tufter fra yngre steinalder, samiske sagn knyttet til dolomittsøyler i Trollholmsund og bergkunst – inkludert et av Nord-Europas største funn av bergmaleri. De fleste bygningene i området er gjenreisningshus fra rett etter 2. verdenskrig. Mange små bygg er satt opp med restmaterialer fra blant annet flyplassen i Lakselv. Et gjenreisningsfjøs fra området er tatt ned og gjenoppført på Norsk Folkemuseum.

Det lokale engasjementet er stort, med erfaringsutveksling mellom barn, ungdom og voksne. Det arrangeres slåttedager, og utvikles kreative, spennende og bærekraftige matprosjekter der lokal matproduksjon, bruk av ville planter og tradisjonsrik mat står på menyen.

Gratulerer til Goarahat og Sandvikhavøya!

(Teksten er basert på nyhetssak på Landbruks- og matdepartementets nettsider 18.08.2020.)

Goarahat og Sandvikhavøya har en aktiv gruppe på Facebook. Ta en titt [her](#).

Den flotte filmen som Fylkesmannen i Finnmark publiserte om området i 2018 finner du [her](#).

Landbruks- og matminister Olaug Bollestad sammen med gårdsbrukere fra Goarahat og Sandvikhalvøya under prisutdelingen 18. august 2020.
Foto: Landbruks- og matdepartementet

© Jan Helmer Olsen

Dette bildet er hentet fra filmen om Goarahat og Sandvikhalvøya, og gir god oversikt over den nordøstre delen av området. Vi ser Indre og Ytre Sandvik i forgrunnen og Trollholmsund ytterst til venstre. Foto: Jan Helmer Olsen

NYTT FRÅ DIREKTORATA

LANDBRUKSDIREKTORATET HAR FÅTT NYE NETTSIDER

Skrevet av: Kari Stuberg, Landbruksdirektoratet

Torsdag 21.1.2020 ble [Landbruksdirektoratets nye nettsider lansert](#).

De nye nettsidene er utviklet med utgangspunkt i brukernes behov og tilfredsstillende statlige krav til universell utforming.

Kort fortalt er nettsidene delt i to. En hovedinngang som er tilpasset søkerens behov (*Landbruket*) og en hovedinngang som er tilpasset forvaltningens behov (*Forvaltningen*).

Det vi nå lanserer er en basisversjon. Mye er på plass, men ikke alt. Utviklingsarbeidet fortsetter og mer innhold vil bli publisert i månedene som kommer.

Hva som kan være greit å kjenne til

Her er lenke til siden med informasjon for søkere av [tilskudd til Utvalgte kulturlandskap](#)

Her er lenke til siden med informasjon for søkere av [tilskudd til verdensarvområdene](#)

Her er lenke til sidene [Kommentarer til forskrift](#) og [veiledning til saksbehandler](#) for begge disse ordningene.

Det er også en egen temaside om [jordbruket kulturlandskap](#). Mer innhold her, om for eksempel temaene *biologisk mangfold* og *ferdsel og friluftsliv* kommer senere.

Oppdater egne lenker

Som en følge av direktoratets nye nettsider, kan det også være lurt å ta en gjennomgang av deres egen lenking til våre nettsider.

Så oppfordringen er: Sjekk ut de nye nettsidene!

Slik ser åpningssiden for Landbruksdirektoratets nye nettsider ut. Neste side: Startside for søkere på tilskudd fra ordningen Utvalgte kulturlandskap.

Tilskudd til Utvalgte kulturlandskap i jordbruket

Til tiltak i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket som bidrar til å sikre verdier knyttet til landskap, biologisk mangfold, kulturminner og kulturmiljøer, herunder sikre langsiktig skjøtsel og drift.

Søknadsskjema

Hvem kan søke?

Privatpersoner og foretak kan søke om tilskudd.

Om prosessen:

1 Før du søker

2 Utfylling av søknad

3 Behandling av søknaden

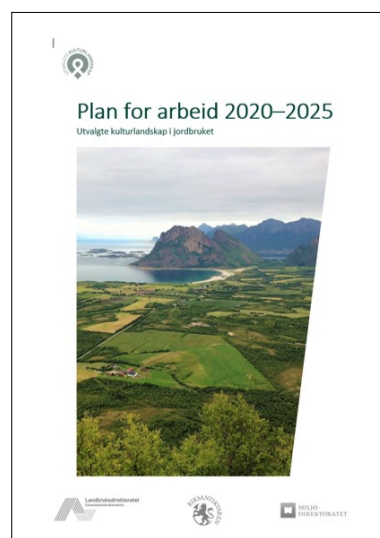
4 Svar, rapportering og utbetaling

En plan for Utvalgte kulturlandskap de neste fem årene

Direktoratene fikk i 2020 oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet å levere forslag til en plan for videre arbeid med Utvalgte kulturlandskap i jordbruket fra 2020 til og med 2025. Planen skulle vurdere status for ordningen, behovet for eventuelt å styrke eksisterende områder og muligheter for utvelgelse av nye områder. Den skulle baseres på gjeldende økonomiske rammer. Et viktig bidrag til innholdet i planen var å innhente oppdatert kunnskap fra fylkene gjennom en spørreundersøkelse.

I tre hovedkapitler kommer direktoratene med anbefalinger knyttet til forvaltning av ordningen, eksisterende områder og nye områder, samt en tidsplan for arbeidet. Når det gjelder nye områder er anbefalingen en moderat utvidelse som vil kunne favne tre til fem områder, avhengig blant annet av størrelsen. Planen ble levert 15. september 2020, og er godkjent av departementene med noen små justeringer i tidsplanen. Arbeidet med å velge ut nye områder, samt avgjøre ev. grenseendringer for eksisterende områder pågår nå i et nytt oppdrag, med frist 10. august 2021. Også dette arbeidet vil skje i samarbeid med aktuelle fylker.

Se planen [her](#).

Statsbudsjettet for 2021

I budsjettet til Klima- og miljødepartementet for 2021 blir løyvinga til Utvalde kulturlandskap i jordbruket auka med 0,7 mill. kroner til 22,5 mill. kroner. Budsjettet over jordbruksavtalen under Landbruks- og matdepartementet er som i 2020 på 15, 5 mill. kroner. Totalt er det med dette 38 mill. kroner til ordninga i 2021.

REFOTOGRAFERINGA - EIT GODT VERKTØY FOR Å VISE RESULTAT

Skrive av: Ragnhild Hoel. Riksantikvaren

Sidan 2010 har landskapsgeograf og fotograf Oskar Puschmann frå NIBIO vore årvisst i sving med å refotografere dei utvalde kulturlandskapa. Formålet med «før og nå-bilda» er både å vise historiske endringar og med dette auke medvitet om landskapsendringar, og å synleggjere resultat av tiltak i dei utvalde landskapa. Arbeidet til Oskar vert dekkja av sentrale UKL-midlar. Til no har han vitja 31 av dei 46 områda, og nokre er vitja på nytt.

Gode bildepar viser seg i praksis å vere heilt avhengig av eit grundig forarbeid lokalt: samle inn eit breitt utval av bilde, skanne i god oppløysning og notere opplysningar knytt til bilda. For å hjelpe til med dette har direktorata no revidert og gitt fleire detaljer i [instruksen for forarbeidet](#).

Det beste er om alle områda er bevisst på å samle bilde heile tida, anten ein ventar første besøk eller nytt besøk. Dei historiske bilda er viktige, men vi er no spesielt opptekne av å vise effektane av ordninga. Det å ta bilde før ein gjennomfører eit tiltak er veldig viktig! Også i Agros er det anbefalt at ein ved søknad om fysiske tiltak legg ved bilde som syner arealet eller objektet før tiltaket er gjennomført.

Sommaren 2021 står desse områda for tur: Austrått i Ørland kommune og Frostating i Frosta kommune, begge Trøndelag, samt Røst i Røst kommune, Nordland. Vi ønsker lykke til med førebuingar og gler oss til å sjå resultatane neste haust!

Redninga for Stråholmen i Kragerø kom hausten 1998 då sauebonde Erik Ballestad starta opp med villsau på heilårsbeite. Saman med ein storstilt dagnadsinnsats frå Stråholmen Vel, har sauene klart å attskape dei tidlegare natur- og kulturkvalitetane på ferieøya. Foto: 1998 Torstein Kiil, 2015 Oskar Puschmann

Ein del av dykk vil hugse at ei kartbasert nettside som viser utvalde bildepar vart lansert på jubileumsarrangementet i Rogaland i august i fjor. Vi reknar med endeleg ferdigstilling på vårparten 2021 – nokre endringar og tillegg av funksjoner står att. Inntil vidare kan du utforske den foreløpige utgåva her: <https://uklfoto-utvikling.ra.no/ukl>

Oskar Puschmann i Hjartdal og Svartdal 2018.
Foto: Ulrike Bayr, NIBIO

GRAFISK PROFIL – ENDELEG SNART TILGJENGELEG!

Skrive av: Dordi Kjersti Mogstad, Miljødirektoratet

Den felles grafiske profilen for Utvalde kulturlandskap er laga for at alle områda skal profilere seg som ein del av dette nasjonale fellesskapet. Førre året fekk alle områda modernisert namnelogoen, og fleire nye malar vart laga til bruk i trykt og nettbasert materiell i regi av ordninga. Malverket er no ferdig og supplert med fleire dokumentmalar, malar for rullebanner, områdebrosjyre og eit større utval av skiltmalar.

Direktorata er også svært fornøgdde med at Kvelia og Nordherad ville vere pilotar for områdekart. I samarbeid med kartograf og designer Lina Haggard og grafisk byrå Tibe T er det utvikla eit godt tilpassa områdekart for Utvalde kulturlandskap i jordbruket. Kartmalen er utvikla ilag med eigen mal for informasjonsskilt tilpassa montering på informasjonspunkt i områda. I både områda er det gjort eit grundig arbeid lokalt og hos regionalforvaltninga med å velge kva informasjon som skal med, plassering av informasjon i kartet og kvalitetssikre namn og tekstar. Tett samarbeid og proff leveranse på kart og grafisk design gjer at ein no får montert skilt med områdekart ved informasjonspunkt i både område. Utviklingsarbeidet er leia av Miljødirektoratet og dekt med sentrale midlar, medan produksjon av skilt blir betalt med områdemidlar.

Alle malar og profilhandbok blir etterkvart tilgjengeleg på nettsida til Miljødirektoratet: [Utvalgte kulturlandskap - profilbank - Miljødirektoratet \(miljodirektoratet.no\)](#). Det kan ta litt tid før du får til å opne filene.

OBS! Ikkje alt oppdatert materiell er på plass på nettsida enno. Ta kontakt med Dordi Kjersti Mogstad i Miljødirektoratet, på e-post dordi.kjersti.mogstad@miljodir.no om du har spørsmål eller leitar etter malar.

Webinar/nettbaserte samlingar i regi av direktorata i 2021

Som alternativ til ordinære fysiske samlingar ønskjer direktorata å sjå på mulegheita for å arrangere nokre nettbaserte temasamlingar/webinar gjennom året for regionalforvaltning og kommunane som forvaltar utvalde kulturlandskap. Besøksforvaltning og grafisk profil er to mulege tema, og andre kan kome til. Omfang og tidspunkt må tilpassast kapasitet og andre oppgåver. Nærmare informasjon blir formidla pr. e-post til kontaktane regionalt og i kommunane.

Utvalgte kulturlandskap framheves i ny kulturmiljømelding

Regjeringen lanserte i 2020 [Meld. St. 16 \(2019 – 2020\) Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold](#). Kulturmiljømeldingen ble lagt fram i april og ble behandlet i Stortinget i juni. Meldingen skal danne grunnlaget for kulturmiljøpolitikken i årene som kommer. Her presenteres tre nye nasjonale mål, som knyttes til engasjement, bærekraft og mangfold. Utvalgte kulturlandskap omtales flere steder i meldingen, og framheves som godt eksempel på samarbeid om kulturmiljø, naturmangfold og landbruk. Den helhetlige tilnærmingen der flere myndigheter, forvaltningsnivåer og grunneiere samarbeider understrekes. Ordningen nevnes dessuten som et forbilde

for utforming av nye bevaringsstrategier i kulturmiljøforvaltningen. I et «regjeringen vil»-punkt står det at regjeringen vil «videreføre samarbeidet om ordningen for *Utvalgte kulturlandskap i jordbruket* og vurdere å øke antall områder innenfor eksisterende rammer».

REGIONALT

REGIONAL FAGSAMLING FOR UTVALGTE KULTURLANDSKAP I TRØNDELAG – MED BLIKK PÅ DAMMER

Skrevet av: Kari Kolle og Eva Dybwad Alstad, Statsforvalteren i Trøndelag

Befaring i Hogstadskogen i Frostating utvalgte kulturlandskap og faglig påfyll om gårdsdammer stod på programmet da fylkesmannen i Trøndelag inviterte til regional fagsamling for våre sju utvalgte kulturlandskap i Trøndelag i høst. Dam-restaureringsprosjektet i Hogstadskogen (omtalt i nyhetsbrev i 2018 OG 2019) er eksempel på et godt prosjekt som har bidratt til lokalt engasjement i det utvalgte området.

Befaring i felt, kombinert med faglige innlegg ved Dag Dolmen, ble inspirerende og uforglemmelige opplevelser for deltagerne på samlingen. Holmen er førsteamanuensis i zoologi på NTNU og landets fremste spesialist på amfibier.

Dammer – bakgrunn og historikk

Antallet dammer i kulturlandskapet har minket betydelig de siste hundre år, og dette er nå blitt en sjelden naturtype, fortalte Dolmen. Dette skyldes at det ikke lenger er behov for de gamle vanningsdammene for folk og buskap. Det ble vanlig å koble seg på kommunale vannverk, og etter Brønnloven kom i 1957, valgte mange grunneiere å fylle igjen dammene framfor å sikre dem mot drukningsfare.

Med kulturlandskapsdammene forsvant mye av det særegne plante- og dyrelivet i denne biotopen, og kulturlandskapet ble forringet, både estetisk og biologisk. Men kunnskap om biologisk mangfold i slike dammer har ført til både nyetablering og restaurering.

Dag Dolmen er inspirerende og kunnskapsrik. Etter en z-sveip med håven fikk vi se og høre om det rike dyrelivet som finnes i Beitemarksdammen etter restaureringsarbeidet i dette området.

Gjennomført rydding av vegetasjon rundt Nerhogstaddammen. Kvisthauger i vannkanten er viktig overvintringssted for småkryp i dammen.

Grunneiere og representanter fra kommunene i de sju utvalgte kulturlandskapene i Trøndelag på befaring i Frostating utvalgte kulturlandskap. Her ved Beitemarksdammen, en av fire dammer som er restaurert på Frosta gjennom satsingen i området. Alle foto: Eva Dybwad Alstad

Restaureringen av dammene på Hogstadskogen

Med bakgrunn i forvaltningsplanen for området fikk firmaet AmphiBios ved Dag Dolmen i oppdrag fra fylkesmann og kommune å registrere biologisk mangfold og foreslå skjøtsel og restaureringstiltak. Rapporten finner du [her](#).

Konklusjonen var at det biologiske mangfold i de fire dammene kan sikres ved restaureringstiltak som hindrer videre gjengroing og utskygging. Fire spesielt interesserte grunneiere inngikk arbeidsavtaler seg imellom. Våren 2019 ble skog og trær rundt dammene tynnet eller fjernet, og subb og slam i dammene tatt ut. Samtidig ble noe av vannvegetasjonen beholdt og kvisthauger var overvintringssted for insekter og vanndyr.

To sommersesonger etterpå kunne Dolmen konstatere at restaureringsarbeidet har vært svært vellykket. Dammene var blitt både større i areal og dypere, solinnstrålinga er økt og bladnedfall i dammene redusert. Vannplanteartene er ivare tatt under gravearbeidet. Dyrelivet synes rikt: småkreps, døgnfluelarver, øyenstikkerlarver, vannløpere, buksvømmere,

ryggsvømmere, (noen få) vannbiller, larver av u-mygg og svevemygg. Man fant også flere småsalamanderlarver klare for metamorfose. Neste oppfølgingsundersøkelse er anbefalt om tre til fem år.

Utvalgte kulturlandskap som lærings- og opplevelsarena

Samlinga på Frostating og befaringen på Hogstadskogen viser at utvalgte kulturlandskap har mye å by på, som inspirasjonskilde og læringsarena for skjøtsel og bevaring av jordbrukslandskapet.

Dag Dolmen er nå invitert til Leka for å bistå i deres arbeid med gårdsdammer, og vil nok få flere oppdrag i de andre utvalgte kulturlandskapene i tida fremover.

Samarbeid med lokale krefter er en forutsetning for å få til et godt opplegg på slike samlinger. Vi takker Frosta kommune og grunneiere på Hogstadskogen for godt turfølge og strålende vertskap ved årets regionsamling for utvalgte kulturlandskap i Trøndelag!

INFORMASJONS- OG INSPIRASJONSMØTE FOR UKL-KOMMUNENE I AGDER

Skrevet av: Ellen Synnøve Eskeland, Statsforvalteren i Agder

I forbindelse med at kommunene overtok forvaltningen av UKL-områdene, inviterte Fylkesmannen ordførere, rådmenn og saksbehandlere i de aktuelle Agder-kommunene til et informasjons- og inspirasjonsmøte den 29. januar.

Agder har tre utvalgte kulturlandskap i jordbruket; Rygnestad og Flateland i Valle kommune, Furøya i Tvedestrand kommune og Vest-Lista i Farsund kommune.

Fylkesmann i Agder, Stein A. Ytterdahl, har ekstra god kjennskap til UKL-ordningen, siden han var ordfører i Farsund kommune da Vest-Lista ble foreslått som UKL-område i 2008-2009. Han fortalte at han av flere grunner har stor tillit til ordningen. Den skal bidra til å ta vare på viktige kulturlandskapsverdier, bidra til langsiktig skjøtsel og landbruksdrift og bygger i tillegg på frivillighet fra grunneierne.

Lisbeth Kismul og Ellen Eskeland fra Fylkesmannens landbruksavdeling orienterte om UKL-arbeidet og presenterte de tre områdene i Agder. Videre hadde vi en informasjonsbolk om overføringen av forvalteransvaret og den nye rollefordelingen for UKL-ordningen – «juvelen» blant tilskuddsordningene!

Fylkeskommunens kulturminnemyndighet og Fylkesmannens miljøvernnavdeling lovte å fortsette å «heie» på UKL-arbeidet og bistå med sin fagkompetanse.

Oskar Pushmann fra NIBIO holdt inspirasjonsforedraget *Utvalgte kulturlandskap i Agder – kvaliteter og utfordringer*. Fotografiene han viste underbygde budskapet om at landskapsendringer skjer hurtig – både ved endret bruk og ved «ikke-bruk» av landskapet.

For ytterligere inspirasjon fikk kommunene et eksemplar av boka *Folka og landskapet – ei vandring i artsrike kulturmarker* av Ellen Svalheim.

Fylkesmann Stein A. Ytterdahl holdt velkomstforedraget på UKL-seminaret 29. januar 2020. Foto: Ellen S. Eskeland

Til venstre: Rygnestad og Flateland. Foto: Oskar Puschmann. Over: Vest-Lista. Foto Oskar Puschmann. Nederst: Furøya. Foto: Flemming Nielsen

REGIONSAMLINGER FOR UKL I INNLANDET — FYSISK OG VIRTUELT

Skrevet av: Stig Horsberg, Statsforvalteren i Innlandet

Helgøya i Ringsaker kommune og Finnskogen i Våler, Åsnes, Grue og Kongsvinger kommuner (her Abborhøgda i Kongsvinger) viser variasjonsspennet i de utvalgte kulturlandskapene i Innlandet fylke. Foto: Ole Jacob Reichelt og Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

I Innlandet rakk vi å arrangere en fysisk samling 12. februar på Hamar for de seks UKL-områdene, før covid-19 tok oss. Her ble både kommuner og grunneier-/brugerrepresentanter invitert, og 29 personer deltok, i tillegg til fire hver fra fylkeskommunen og Fylkesmannen. Vi startet samlingen med at Fylkesmannen presenterte alle områdene i tekst og bilder. Slik fikk alle deltakerne et bilde av hvilke verdier, utfordringer og mål de andre områdene har. Tema som ellers ble tatt opp, var regelverk og føringer, det nye fagsystemet for tilskuddsforvaltning (AGROS), budsjett/fordeling av midler, rollene til kommunen, Fylkesmannen og fylkeskommunen, lokal organisering og informasjonsarbeid.

Den 28. oktober hadde vi så et nettmøte bare for forvaltningen. Her fikk hver kommune ti minutter til å oppsummere UKL-arbeidet sitt gjennom året. Fylkesmannen gikk deretter gjennom et skjema for rapportering og budsjett for 2021 som hver kommune skulle fylle ut innen 15.11. Siste nytt om oppdatering av den grafiske profilen og skiltmalene for UKL ble også presentert. Vi fikk dessuten innspill til tema for regionale fagkurs/-webinar om bl.a. bygningsvern, biomangfold og skjøtselsmetoder. Tidsrammen på to timer var ganske passe for et slikt møte.

Vi har fått gode tilbakemeldinger på begge samlingene. Og til våren håper vi å kunne arrangere en fysisk samling med befaringer i ett av områdene!

NYTT FRÅ OMRÅDA

HJARTDAL OG SVARTDAL, VESTFOLD OG TELEMAR: STOR OG MANGFOLDIG AKTIVITET

Skrive av: Torunn Raftenvoll Rue, Seljord kommune

Hus treng folk, og folk treng hus – vellukka bygningsvernkveld

Alle hugsar kva som skjedde 12.mars 2020! Og nesten alle i heile Hjartdal, Seljord og resten av Vest-Telemark hugsar kva som hende tysdag 10.mars 2020! Då greidde UKL-kommunane Hjartdal og Svartdal saman med Fylkesmannen i Vestfold og Telemark, Riksantikvaren, Norsk kulturminnefond, Vest-Telemark museum, Granvin kulturhus, Seljord bibliotek og Videoarkivet AS å fylle heile kinosalen og vel så det på Granvin kulturhus i Seljord – 250 personar sat tett og lytta i nesten 3 timar om restaurering av gamle bygningar, korleis gamle stoger i Telemark kan bli gode bustader for framtida, om korleis bygningsvernsatsinga med eit nettverk for handverkarar i øvre Telemark tek form og kva Norsk kulturminnefond kan gje av støtte til restaurering. Heile kvelden vart strøymd via nettet, og det er mogleg å sjå opptaket via heimesida til Seljord kommune [her](#) eller direkte via vimeo [her](#).

Fullsett kinosal på Granvin. Foto: Torunn Raftenvold Rue

Kulturlandskapsfilmen no også på engelsk

Kulturlandskapsfilmen frå Hjartdal og Svartdal (2019) er no teksta på engelsk og såleis meir tilgjengeleg for til dømes høgskular og universitet innanlands og utanlands. Tekstinga er eit viktig formidlingstiltak for å heve kunnskapsnivået om det levande kulturlandskapet vårt. Sjå [her](#). Klikk på «CC» i navigasjonen på filmen og vel engelsk tekst.

Bygningsrapport – kulturminne og kulturmiljø

Styret for Hjartdal og Svartdal UKL har engasjert Jørn Berget til å lage ein bygningsrapport for Svartdal. No har vi fått gode registreringar som seier noko om tal og tilstand på bygningane på gardsbruka. Det er mange fine kulturmiljø i Svartdal. Alderen og tilstanden på bygningane varierer, men registreringa har avdekket at det kanskje skjuler seg svært gamle skattar...

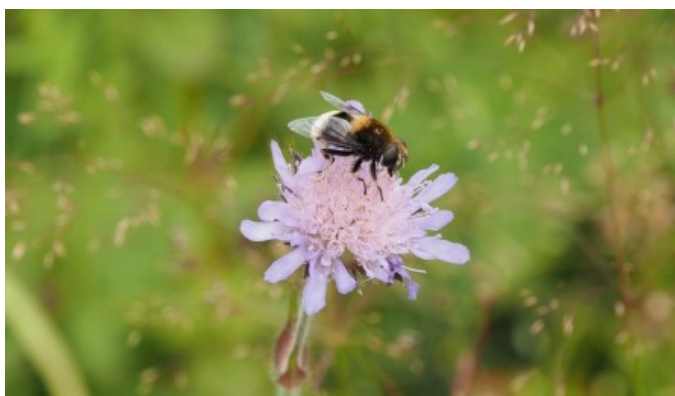
Ved den nye sykkelstigen i Svartdal. Gamalt kvennhus til Jon Haugsvold. Kvennhuset er restaurert og står i mange år framover!
Foto: Jon Haugsvold

Fint nytt slåtegjerdje på Storstaul i Svartdal. Dette er ein gamal måte å gjerde på. Her ved bruk av liggande skanta grantre og impregnerte ståande stolpar. Foto: Gunleik Mæland

Fint nytt bordgjerde på gamal mur på Haatveit i Hjartdal. Foto: Olav Langsaasdalen

Gulstripa bjørneblomsterfluge, *Arctophila bombiformis* på raudknapp i Svartdal. Denne arten er vurdert som sårbar (VU) på raudlista. Foto: Sigve Reiso.

Apollosommerfugl (NT) i eng med engknoppurt frå Svartdal. Foto: Sigve Reiso.

Innsikt om insekt

Biologisk mangfald er ein av «pilarane» i UKL-satsinga. Administrasjonen, styret og grunneigarane vil auke kunnskapen om pollinerande insekt i området vårt. Biofokus AS har no levert ein rykande fersk rapport. Gledeleg nok er det gjort store funn av ulike artar av villbier, kvepsar, sommarfuglar og tovingar i området. I begge dei undersøkte områda vart det funne totalt fem raudlisteartar. Ikkje alle har høyrte om buttersnuterovfluge, gulstripa bjørneblomsterfluge og bladkvepsen *Tenthredo fagi*. Desse spennande pollinerande insekta vart funne i området, saman med den meir kjende, men nær trua, Apollosommerfuglen.

Kommunane har overteke ansvaret

Vi har greidd overgangen til at kommunane har ansvaret for UKL. Det er mykje arbeid, men det følgjer ikkje meir pengar med meirarbeidet. Vi fekk heile 31 nye søknader våren 2020 og handsama dei før jonsok! Det er stor aktivitet og iver etter å søkje. Totalt kostnadsoverslag var på ca. 2,8 mill. kr. Styret sette av 0,9 mill. kr til tiltak som grunneigarane kunne søkje på. Vi fekk 1 mill. kr av friske midlar i 2020 frå fylkesmannen. Bilda viser resultat av ein del av tiltaka som er ferdigstilte. Dei viser at det er aktivt jordbruk og beiting med husdyr i området; noko som er ein viktig premisse i UKL. I somme område kan det vere fare for ein reduksjon i tal beitedyr. Det blir ei utfordring som styret må ta på alvor framover. Styret for UKL arrangerte vandring i kulturlandskapet i august. Det er godt å kunne få til fysiske møte i koronatida og få optimistiske opplevingar frå folk som har restaurert og rydda kulturlandskap i området.

KVELIA, TRØNDELAG: MYRSLÅTTDAG PÅ ØVRE MÅRSTOKKMYRA

Skrevet av: Ottar Bergli, Kveli utviklingslag SA

Kvelia utvalgte kulturlandskap arrangerte myrslått dag 16. august 2020. Myrgraset var slått med tohjuls slåmaskin noen dager i forveien, og snudd etter at det hadde ligget til tørt et par dager. På selve dagen var alle kvelidalinger invitert til å være med på raking av gras og oppsetting av høystakk. Etter et par timers arbeid ble arbeidsfolket traktert med bålcaffe, saft og Li-klenning. Serveringa foregikk i en gapahuk, som var gjenskappt slik den sto da det foregikk myrslått for 100 år siden. Oppsetting av gapahuken er også et UKL-tiltak.

Det ble også demonstrert ljåslått, og alle som ville fikk prøve seg med ljåen. Vi hadde engasjert egen fotograf. Filmen blir lagt ut på YouTube så snart det er ferdig redigert. Det blir også en kobling fra [hjemmesida](#).

Slåttekar i full sving. Foto Ottar Bergli

Hjemmeside til inspirasjon?

[Kvelia utvalgte kulturlandskap sin hjemmeside](#) er laget i samarbeid med Smart Media i Steinkjer og stoffet er lagt inn av Ottar Bergli.

Hvileøkt ved gapahuken. Foto Ottar Bergli

Arbeidsgjengen med stakken . Foto: Ottar Bergli

ØYA OG NORDRE EIK, VIKEN: ØYA BY NIGHT - PLØYEKUNST MELLOM BEITEBAKKER OG SKOG

Skrevet av: Marit Sand, Nannestad kommune og Ragnhild Hoel, Riksantikvaren

Bjørn Aaby på Lyshaug gard, sentral driver i UKL-området på Nannestad, slår et slag for beitelandskapet med sitt landskapskunstverk.
Foto: Istvan Virag / LANDART Gjerdrum.

Fra planleggingen av arrangementet. Foto: Marit Sand

10. oktober ble det arrangert en unik temakveld på tunet på Lyshaug gård, med tema aktivt landbruk og landskapskunst. Nannestad Bondelag, UKL-grunneiere og Nannestad kommune sto bak arrangementet, i samarbeid med kunstprosjektet LANDART 2020 (del av Kulturnatt Gardermoregionen 2020). Marit Sand fra kommunen informerte om verdiene i det utvalgte området, mens grunneier Bjørn Aaby snakket om hva det betyr for dem som bor og driver innenfor området. Det var innslag fra Akershus Bondelag og om LANDART 2020 – «fra idé til pløyd resultat». Under en felles vandring fra tunet slokket dessverre et voldsomt regnvær mange av faklene som lyssatte pløyekunsten, men været til tross: 60 personer deltok på en stemningsfull og annerledes lørdagskveld på Lyshaug.

LANDART er et prosjekt der lokalsamfunnet samarbeider med profesjonelle kunstnere (i 2020 Mari Heen Halsøy og Liva Mork). Blant temaene er verdien av et mer klimavennlig landbruk. Dette var første året bønder fra Nannestad deltok. Les mer [her](#).

VANGRØFTDALEN OG KJURRUDALEN, INNLANDET: NORGES FØRSTE «FOSSILFRIE SETERDRIFT»!

Skrevet av: Jorunn Stubbsjøen, Statsforvalteren i Innlandet

Hanne Østgaard og Erling Tingstad har virkelig tatt «det grønne skiftet» opp til setra. Seterbrukerne har i tett samarbeid med selskapet Energi+ investert i et effektivt og topp moderne solcelleanlegg med tilhørende batteri-enheter og energistyringssystem. Stille og grønn energi har drevet mjølkeanlegg, kjøling og strømbehov på setra sommeren 2020.

Tilgang på stabil strøm er svært viktig i det moderne seterholdet, med moderne mjølkemaskiner og krav til kontinuerlig kjøling. I området rundt Sætersjøen i Os kommune er det fire aktive seterbrukere med mjølkeproduksjon på setrene. Det har gjennom lengre tid vært jobbet med å få tilført strøm gjennom nett til dette området, men dette har vist seg kostnadskrevenende. Dette førte til at seterbrukerne på Utstuvollen valgte å tenke alternativt - en «off-grid»-løsning basert på solcelleenergi. «Det grønne skiftet» innebærer tiltak for å redusere utslipp og tenke klima og bærekraft. Fylkesmannen i Innlandet har derfor valgt å støtte dette prosjektet økonomisk gjennom ordningen for Utvalgte kulturlandskap.

Østgaard Tingstad har i samarbeid med Energi+ m.fl. etablert et pioneranlegg for solcelle-energi på setra. Behovet for energi på setra er størst den perioden det faktisk er mulig å produsere nok energi fra solceller. Anlegget omfatter også relativt store «batteripakker» for å lagre og stabilisere/styre strømtilgangen. Disse «batteripakkene» vil bli benyttet i solcelleanlegget på hjemgården utenom setersesongen.

Fylkesmannen i Innlandet har også bevilget midler til Norges Vel for dokumentasjon av prosessen med etablering av anlegget, registrering av produksjon, forbruk, back-up behov, kostnader, lønnsomhet m.m. Dette skal formidles til alle interesserte brukere via nyhetsbrev, sosiale medier, workshops, fagdager og seminarer.

Hanne Østgaard og Erling Tingstad på setra Utstuvollen.
Alle foto: Jorunn Stubbsjøen

Batteripakker med energistyringssystemer.

NORDHERAD, INNLANDET: «ULVESTIGEN» ER OPPGRADERT MED UKL-SKILT

Skrevet av: Stig Horsberg, Statsforvalteren i Innlandet

Øystein Bakke i Bakke Stålprodukter AS, Vågå-firmaet som produserte skiltet, i arbeid med oppsetting. Foto: Audun Heier

Ulvestugu. Ulvegrava har en diameter på ca. 4,7 m og dybden er ca. 2,8 m. Foto: Stig Horsberg

Ulvestugu på Åbakken - en fangstgrav for ulv - er svært godt bevart og en av attraksjonene det er verdt å få med seg i Nordherad. I løpet av sommeren har natur- og kulturstien dit fått et løft, og i høst ble de første UKL-skiltene i grenda satt opp, tre små skilt med informasjon om enkeltpunkter. I tillegg til selve ulvestugu, får turgåerne informasjon om beitemarka med en av Europas viktigste lav-forekomster og spor etter ei vassveit som ledet vann fra fjellet til den dyrka marka åtte kilometer unna.

På bildet ser vi ett av skiltene, av typen «lite skilt», under oppsetting. Skiltet er produsert før den siste endringen av profilmanualen, som nå har gått bort fra skråprofilen på skiltene. Ulvestigen starter fra en opparbeidet og skiltet parkeringsplass. Her vil det også bli satt opp et stort oversiktskart til våren. Kartet er utformet gjennom et pilotprosjekt i regi av direktoratene, der Nordherad og Kvelia har vært pilot-områder.

STØLSVIDDA, INNLANDET: TAR EIT TAK FOR BETRE BRUK AV UTMARKSBEITE

Skrive av: Stig Horsberg, Statsforvaltaren i Innlandet

I august samla om lag tretti personar seg til beitedag i Murkelie på Stølsvidda. Dei såg på ulike vegetasjonstypar, beiteverdi og kva ein kan gjera med attgroing. Dette skjedde under kyndig vegleiing frå "the grand old man" i norsk utmarkskartlegging, Yngve Rekdal frå Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO). Han la sterk vekt på at ein må sjå på dei økologiske tilhøva før ein begynner å rydde beite, og tilpasse framgangsmåten til vegetasjonstypen på staden.

I Murkelie var det opne beiteområde utan tre for 20 år sidan. No står ungbjørka tett i tett. To stølsbrukarar fekk UKL-tilskott til å rydde breie "gater" i skogen for å betre beite-tilhøva for eit par år sidan. Sjølv om mye kyr og sauer framleis går i stølsområda om sommaren, har beitebruken forandra seg i nyare tid. Lite vedhogst og klimaendringar bidrar òg til at landskapet forandrar seg.

Det er stor variasjon i vegetasjonen i Murkelie. På den karri-ge, lav- og lyngrike marka er det lite å hente på rydding. Blåbærmarka er middels produktiv og kan bli utsett for tørke og dominans av finnskjegg om det blir opna heilt. Det beste beitet finn vi på gras- og urterik mark der jorda er næringsrik og har nok fukt. Men graset vil òg vekse ekstra fort etter ryddinga og kan bli utvokst, proteinfattig og lite smakeleg om ikkje dyra blir slept på tidleg nok.

Beitekartleggar Yngve Rekdal frå NIBIO. Foto: Jon Schärer, NIBIO.

Markdag i Murkelie. Foto: Stig Horsberg

GRAN, INNLANDET: NYTT UTVALGT KULTURLANDSKAP I ÅR!

Skrevet av: Kjersti Andresen, Landbrukskontoret for Hadeland og Nittedal

Gårdsbebyggelse og Gamle Tingelstad kirke. Foto: Bjørn Jacobsen

Nofence på geit. Foto: Kjersti Andresen

Vi er i gang! Vårt fantastiske kulturlandskap i Gran, som omfatter Granavollen, Tingelstad og Røykenvik, fikk status som «utvalgt» i februar 2020. På tross av korona og generelt lavt aktivitetsnivå har vi fått inn og behandlet 20 søknader om støtte til kulturlandskapsprosjekter.

Eksempler på tiltak som har fått støtte er vedlikehold av stabbur og smier, skjøtsel av dammer, gutuer og gravhauger, og inngjerding av gamle beiter. Et forsøksprosjekt på geiter med Nofence-klaver fikk også støtte i år. Formålet var å teste om Nofence-teknologien er egnet til å beite kantsoner og mindre inneklemt beitearealer i vårt utvalgte kulturlandskap.

FINNSKOGEN, INNLANDET: SENSOMMERKVELD I GRAVBERGET

Skrevet av: Jorunn Stubsjøen, Statsforvalteren i Innlandet

Finnskogen utvalgte kulturlandskap og DNT Finnskogen og Omegn-Solør arrangerte siste søndagen i august «Sensommerkveld i Gravberget». Det er det nordligste av seks områder som inngår i Utvalgte kulturlandskap Finnskogen. Hele arrangementet foregikk utendørs, både på grunn av koronapandemien og fordi det er mye interessant å se på i kulturlandskapet.

Det startet med en vandring med utgangspunkt i Gravberget gård. Kjentmann Jan Sverre Moen fortalte historien om bygninger og plasser etter hvert som deltagerne passerte gamle skolebygninger, boplasser og andre kulturminner. Hilde Håkensmoen fra DNT tok frem historien fra nyere tid. Sol Olastuen fortalte historier knyttet til sagn og overleverte fortellinger fra området. På gården Olastuen ble deltakerne ønsket velkommen av eierne Anders og Sol Olastuen, som sammen med resten av familien åpnet opp gården for besøk og friluftskonsert. Samtlige førte deltakere ble servert lapskaus, kaffe og kaker før den kjente visesangeren Tor Karseth på sin lune måte tok oss med gjennom fortellinger og viser fra Hedemarken. Med en ramme av kuer på innmarksbeiter og aftensol ble dette en vakker avslutning på sensommerkvelden i Gravberget.

Kulturlandskapet har mye å by på. Alle foto: Merete Glorvigen

Friluftskonsert i Olastuen med Tor Karseth.

Gravberget med kirka og Juvberget i bakgrunnen.

LEVELD, VIKEN: REFOTOGRAFERING I AUGUST

Skrive av: Ingvild Sundgot, Ål kommune

Bjørg Torsteinsrud, Ola Feten, Marit Torsrud Nerol og Steinar Larsen i hyggelig bildesamvær. På Leveld Kunstnartun. Foto: Oskar Puschmann, NIBIO.

Gardar i Leveld. Foto: Jørn Jensen

Leveld, eit av landskapa i «Det nasjonale smykkeskrinet», fekk besøk av Oskar Puschmann (NIBIO) i august i år. Han refotograferte nyare og gamle fotografi som var samla inn med lokalt engasjement. Målet med fotograferinga er å vise korleis landskapet forandrar seg over tid, etter kvart også resultat av tiltak. Puschmann uttalte til lokalavisa Hallingdølen at blant dei 46 UKL-områda er Leveld av dei landskapa som har utvikla seg mest dynamisk. Her ligg nye og gamle hus om kvarandre i tette bygningsmiljø, mens teigstrukturen er intakt. Landskapet er levande og aktivt, og har samstundes et sterkt kulturhistorisk preg.

Refotograferinga bydde på uventa utfordringar. Vanlegvis er det gjengroing og store utskiftingar i bygningsmassen som gjer det vanskeleg å finne att punktet fotografen har stått på. I Leveld har dei gamle husa i sjølve tunet ofte blitt flytta på – noe også fleire bildepar syner. Som Puschmann spøkefullt sa: «det er nesten så ein kan tru at ein spilte naboen eit puss, ved å flytte på huset hans på veg heim etter ein fest». Puschmann kom attende ein oktoberkveld og held eit glitrande biletkåseri på Leveldtun. (Sjå bildepar på side 60 og 61.)

RYGNESTAD OG FLATELAND OG FURØYA, AGDER: KULTURLANDSKAPSENTUSIAST I AUST-AGDER ER BLITT PENSJONIST

Skrevet av: Ellen Synnøve Eskeland, Statsforvalteren i Agder

Lisbeth Svendsen Kismul går av etter mange års innsats for jordbrukets kulturlandskap. Lisbeth ble sivilagronom fra jordfaglinjen på Ås i 1978, og begynte etter hvert som fylkesagronom ved daværende fylkeslandbrukskontor i Aust-Agder. I 1992 kom det en ny arbeidsoppgave som hun umiddelbart tente på; kulturlandskapsarbeid. En viktig grunn var det tverrfaglige samarbeidet. Hun etablerte tidlig ei regional kulturlandskapsgruppe. Først var det en del skepsis - særlig mellom dem som jobbet med biologisk mangfold og næringsorganisasjonene - men etter hvert ble det et godt og fruktbart samarbeid. Lisbeth dro i gang flere kulturlandskapsprosjekter i Aust-Agder, blant annet prosjektet *Bærekraftig utnytting av kulturlandskapet i kystsonen*, der Ellen Svalheim var prosjektleder.

Siden oppstarten har hun vært sentral i arbeidet med Utvalgte kulturlandskap i Aust-Agder. Lisbeth framhever Rygnestad og Flateland som en verdifull kulturlandskapsperle. UKL-satsingen har bidratt til økt skjøtsel og istandsetting og ikke minst økt stolthet for området. Hun håper at kommunen og grunneierne vil fortsette dette arbeidet, i tillegg til formidlingsarbeid og samarbeid med Setesdalsmuseet. Furøya i Tvedestrand er et nytt UKL-område og har en helt spesiell historie og en spesiell drift. Der er mye entusiasme, og Furøya IKS som er offentlig eid, har gode planer for istandsetting og skjøtsel.

Lisbeth har tro på at det er store muligheter for å utvikle UKL-områdene videre. De har store verdier, grunneiernes innsats er frivillig og det følger midler med. UKL-statusen har gitt grunneierne og kommunene økt stolthet og mulighet for næringsutvikling.

Vi som har vært kolleger med Lisbeth vil trekke fram hennes behagelige og trivelige vesen og hennes evne til å få til gode samarbeidsløsninger. Hun er allerede savnet. Hennes siste arbeidsdag var kulturlandskapsdagen i Bygland – et sensommerarrangement for kommunene, utendørs i vakkert Setesdalslandskap – helt i Lisbeths ånd.

Lisbeth i sitt rette element – i det vakre UKL-område på Rygnestad og Flateland. Foto: Ellen S. Eskeland

RYGNESTAD OG FLATELAND, AGDER: SETESDALSTRADISJON STATUS SOM IMMATERIELL VERDENSARV

Skrevet av: Ellen Synnøve Eskeland, Statsforvalteren i Agder

Folkedans i Setesdal . Foto Knut Utlér Under: Rygnestadtunet og beitende sauer. Foto: Oskar Puschmann

For om lag et år siden ble det klart at setesdølenes dans, spill, kveding og stevjing var kommet inn på UNESCOs representative liste over immateriell kulturarv. Setesdalstradisjonen er det første norske elementet på denne lista, som er knyttet til UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven, ratifisert av Norge i 2007. (Den må ikke forveksles med UNESCOs konvensjon for vern av verdens kultur- og naturarv, som Norge ratifiserte i 1977.)

Det er stor stas at utvalgt kulturlandskap Rygnestad og Flateiland i Valle kommune ligger i kjernen av området der denne tradisjonen utøves.

Les mer på [Kulturrådets side](#).

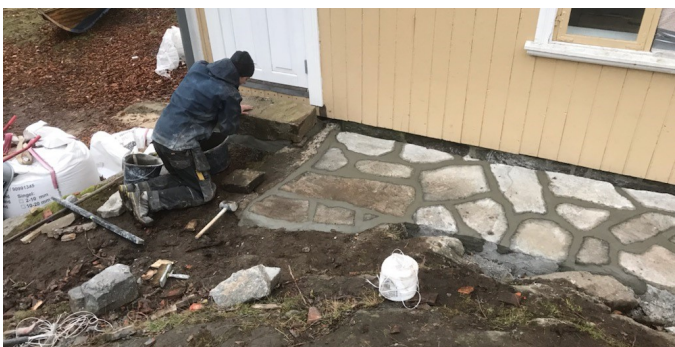
FURØYA, AGDER: RAPPORT FRA ISTANDSETTINGER

Skrevet av: Hans Magnus Sætra, landbruksrådgiver i Tvedestrand og Vegårshei

Her er en minirapport rundt pågående UKL-prosjekter på Furøya i 2020-2021. Vi starter i disse dager også opp med gjenoppbygging av hagemuren som har sklidd ut og permanente gjerder for småfe.

Gangvei ved gjestehuset

Vi har begynt å lage en gangvei for å kunne ta i bruk Gjestehuset til besøkende på Furøya. Før arbeidet startet var tilkomsten ulendt og keikete. Gangveien ferdigstilles i første halvdel av 2021. Turistforeningen skal ta imot gjester her i 2021-sesongen.

Pågående arbeid med gangvei ved gjestehuset.
Alle foto: Hans Magnus Sætra

Låvebro og gjødselkjeller

I den store låven har vi arbeidet med oppbygging av veggkonstruksjon for å kunne bygge ny låvebro til øvre etasje. Denne låven blir et multibygg som skal romme formidlingsrom, møtelokale, utstillingsrom, selskapslokale, kjøkken, garderober og toaletter. Prosjektet har fra før fått støtte av Riksantikvaren og fylkeskommunen til store investeringer på tak, vegger, vinduer, dører, etasjeskiller m.m. Låvebroa ser ut til å bli ferdig begynnelsen av 2021. Det totale låveprosjektet vil pågå i 1-2 år før ferdigstillelse. Hogst for å sikre låven mot trefall og masseutskifting i kjelleren vil også bli utført.

Øverst: Her skal det på plass ny låvebro. Nederst: Masseutskifting i gjødselkjelleren.

KLEVGARDAN, TRØNDELAG: PUSSE OPP BYGDA FOR EN HALV MILLION

Skrevet av: Eva Dybwad Alstad, Statsforvalteren i Trøndelag

Sliper sett fra Bekken. Foto: Marit Hjøllmo

Klevgardan har vært utvalgt kulturlandskap siden 2018. «Det er mange bygninger i området, og vi ser at behovet for midler til å ivareta disse blir viktig framover», sier Marit Hjøllmo i Oppdal kommune. Sammen med resten av landbrukskontoret jobber hun med å legge til rette for god utvikling i området.

I år er det brukt rundt en halv million på ulike investerings tiltak i Klevgardan. Tre av disse gjelder støtte til bygninger. Gjennom ordningen for utvalgte kulturlandskap kan et stabbur i Detlia og ei gammel smie fra 1840-tallet på gården Sliper nå settes i stand. I tillegg er det bevilget midler til et nytt fjøs i slipluft med tretak. Midlene skal gå til å dekke deler av merkostnadene med denne spesielle byggemåten.

«Vi er privilegerte som har så engasjerte grunneiere i Klevgardan», forteller Marit Hjøllmo. «Det er mange forslag til gode prosjekt som de ønsker å gjennomføre. Områdeplan for

Klevgardan er vedtatt av kommunestyret i 2020, og det er utarbeidet retningslinjer for tilskudd som gjør det enklere å prioritere når vi får inn mange gode søknader», forteller hun. Styringsdokumentene og søknadsprosedyrer er lagt ut oversiktlig og greit på [nettsiden til kommunen](#).

Pusser opp bygda for en halv million er også tittelen på en positiv artikkel i Oppavisa på Oppdal torsdag 10. september i år. I denne artikkelen kan du lese mer om 31-åringen Jørgen Breen, en av områdets unge grunneiere som mottok støtte i år, og som vi tror kan bidra positivt til at bygningene i Klevgardan blir ivaretatt i årene framover.

Formidling og synliggjøring av verdiene i utvalgte kulturlandskap er en av målsettingene med denne ordningen, så veldig bra at Oppdal kommune og gjengen i Klevgardan har kontakt med lokale medier og får fram gladsaker som dette!

FROSTATING, TRØNDELAG: «KJERSKPLANKEN», LOGTUN KIRKE OG SKJØTSEL AV STORE TRÆR

Skrevet av: Torgunn Østbø, prosjektleder, Frostating utvalgte kulturlandskap, Frosta kommune

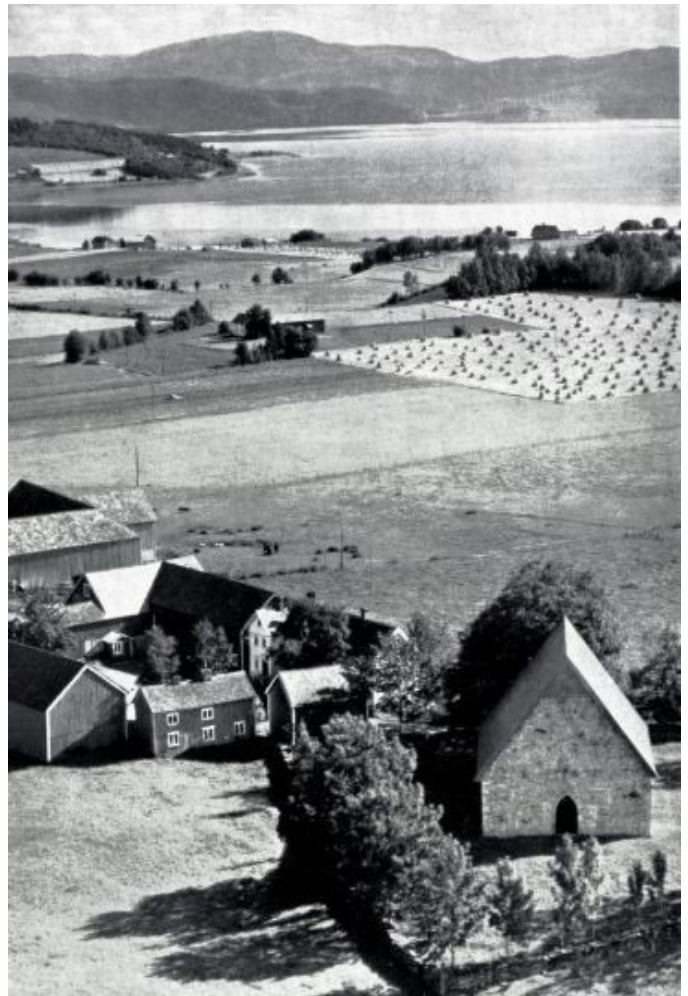
Logtun kirke ligger like ved den gamle tingplassen for Frostatinget på Frosta og midt i kjerneområdet for Frostating utvalgte kulturlandskap. Den flotte middelalderkirka i stein fra 1280 er fortsatt i bruk.

Kirkebygget ligger midt i et parkanlegg omkranset av store trær og et murt steingjerde – «kjerskplanken» på Frostadialekten. Steingjerdet er trolig fra omkring 1900. Trærne er eldre – en majestetisk hul ask kan være fra 1700-tallet.

Gamle steingjerder og store trær er ikke umiddelbart bare en positiv kombinasjon! Trærnes røtter vokser og både bryter og løfter på fundamentet til steingjerdet. De kan også skade grunnmuren til kirkebygget. I dette konkrete tilfellet er imidlertid den største utfordringa for kirkebygget lauvfall på taket og i takrenner, og ikke minst på gresset rundt kirka, og fare for at større og mindre greiner kan ramle inn på kirkebygget.

Frosta kommune og Frosta Fortidsminnelag har gått sammen om et restaureringsprosjekt innenfor ordninga med Utvalgte kulturlandskap for å prøve ut en metode for å se på dette, i første omgang kartlegging og forprosjekt.

Tørrmurer Viggo Ballo fra Levanger har gjort en tilstandsvurdering av kjerskplanken. Kistemuren har varierende kvalitet, pga. trerøttene som løfter og skyver på muren og sviktende grunnforhold. Muren er 60 meter lang, og full restaurering vil kreve mye ressurser og gå over flere år. Dette er et arbeid som kan egne seg godt for kursvirksomhet i tørr-

Logtun kirke i landskapet i 1957. Foto: Wikipedia

muring, f.eks. i samarbeid med fylkeskommunen, Kulturminnefondet og Riksantikvaren. Foreløpige konklusjoner viser at det kan være nødvendig å felle noen av trærne på kirkegården.

Vurdering av de store trærne er gjennomført av Trøndelag Trepleie. De første resultatene ble presentert på regional samling for Trøndelag i september 2020. Sort, alder og tilstand er registrert for alle trærne, og skjøtelsforslag er bl.a. kronerens og fjerning av døde greiner for å sikre trær, kirke og besøkende. Dette arbeidet blir videreført med en grundigere tilstandsvurdering. Alt blir dokumentert med bilder og tekst. I en helhetsvurdering vil også felling av noen trær vurderes.

Arborister fra Trøndelag trepleie forteller om sine arbeidsmetoder.
Foto: Torgunn Østbø

Logtun kirke og kirkegårdsmuren mot nordvest. Bildet viser også noen av trærne som uroer muren. Foto hentet fra Visit Frosta, fotograf Frostaporten, fotoeier Frosta kommune. Under: Tørrmurer Viggo Ballo. Foto: Torgunn Østbø

Godt klima og fruktbar jord gjør at det er mange store og ærverdige trær på Frosta, også varmekjære trær som vanligvis ikke trives så langt mot nord. De finnes som tuntre på gårdene, i alléer, på kirkegårdene og som grensemarkører mellom eiendommer. Ofte blir disse store «kjempene» nedprioritert når det gjelder skjøtsel – de bare er der, hører til i kulturlandskapet og savnes når de blir gamle og dør eller må fjernes. Gjennom dette prosjektet håper vi å sette søkelys på skjøtsel av de store trærne og se på sammenhengen og samlivet mellom steingjerder og trær i vekst. Noen trær vil ha større betydning for helheten enn andre.

De første resultatene tyder på at det ikke behøver å bli store endringer i antall trær rundt Logtun kirke. Steingjerdet og trærne kan tas vare på, restaureres og vurderes sammen. Noen trær er helt klart mer symbolsterke enn andre! Det vil alltid bli et valg mellom ulike hensyn. Vi håper at vårt arbeid også kan inspirere andre til å vurdere og tenke skjøtsel av de store trærne!

TARVA, TRØNDELAG: STORE FREMSKRITT I SITKA-KAMPEN!

Skrevet av: Eva Dybwad Alstad, Statsforvalteren i Trøndelag

I 2020 er det tatt store grep i sitkakampen på Tarva. Tiltakene i år er finansiert med midler fra Utvalgte kulturlandskap kombinert med midler til trua naturtyper og koronatiltaks-midler fra Miljødirektoratet. I tillegg er det lagt ned stor dugnadsinnsats gjennom godt samarbeid og positiv innstilling i kommunen, hos grunneiere med venner og familie, hos Fylkesmannen (landbruk og miljø og klima) og hos SNO.

Bernt Jørgen Stranden i Ørland kommune har hatt ansvar for å koordinere arbeidet med sitkasneringen. Lokalkunnskap og god kontakt med grunneiere, kombinert med godt humør og handlekraft er noe av oppskriften. Han forklarer: «Som på mange andre øysamfunn ble det på 60-tallet gjennomført leplanting av sitka på Tarva. Tanken var god og plantingene ble en suksess vurdert ut fra le-effekten. Men i likhet med de fleste medisiner har også leplantingen sin bivirkning: Frøspredning og kjapp oppvekst av frøplanter. (...) I år har derfor kommunen prioritert UKL-midler i kombinasjon med øremerkede midler fra Miljødirektoratet til sanering av frøbærende sitka under mottoet: *Sitka e nater, lægg a i vater*», sier Bernt Jørgen. Dette har gitt resultater.

Firmaet Trøndelag Tre & Landskapspleie har i år endelig slutført saneringsjobben som startet i 2018 på Meithaugen. Her måtte felling av trærne gjøres manuelt. Jobben ble større enn ventet, men ble fullført gjennom samfinansiering mellom UKL og midler fra Miljødirektoratet til større tiltak for å ta vare på truet natur. «Det har vært svært nyttig å ha med Georg Bangjord fra SNO i prosessen siden han har en del erfaring med fjerning av siktagran og kunne gi praktiske råd», forteller Bernt Jørgen. Området ligger slik til at det er vanskelig å utnytte ved-ressursen og stokkene blir liggende på stedet. Kvisten er brent, slik at sau ikke skal sette seg fast, og i årene framover må småplanter lukes i hogstfeltet.

Med midler fra trua naturtyper og korona-tiltaksmidler har Olav Overland vært engasjert med å felle sitkatrær på flere private eiendommer på Tarva i 2020. Han er nå ferdig rundt tunet til gårdbruker Inge Mikkellaug, og ved flere fritidsboliger er det felt store trær.

Ved Tarva skole har det vært dugnad over flere år for å fjerne deler av sitkabestanden. Kommunen har gjort en stor innsats og fjernet trærne på kommunens eiendom rundt skolen. «Fremdeles gjenstår en større del av feltet på privat eiendom rundt skolen, men med midler fra Miljø-

Grunneier Inge Mikkellaug sjekker bredden på årringene på et av trærne som er felt ved Tarva skole i år. Noen av dem er på størrelse med en god fingerbredde. Imponerende årlig tilvekst!
Foto: Bernt Jørgen Stranden

Full familiemobilisering i kampen mot småplantene på Tarva. Her ser vi Ramona og Arn Inge Mikkellaug i området Gårdsvatnet. Med kraftig beskæringssaks kutter de småplanter under nederste greina for å stoppe veksten. Foto: Inge Mikkellaug

direktoratet har vi fått muligheten til å starte arbeidet med å gå løs på dette i år», forteller Bernt Jørgen.

Meithaugen oktober 2020. Endelig er det slutt på frøspredningen fra dette området! Foto: Laila Marie Sorte

Rikt oppslag av frøplanter i spredningssonen rundt sitkabestandene vokser fort og dekker og fortrenger etter hvert kystlyngheia. Frøbanken på Tarva er forsiktig anslått til å kunne produsere 1 mill. frøplanter framover. Foto: Bernt Jørgen Stranden

Grunneier Inge Mikkeltaug er viktig støttespiller i prosessen, og har bidratt med gode innspill for å få til det som er gjort så langt i år. Nå har også resten av familien engasjert seg i kampen mot sitka; eldste sønn Magnus og gårdsdrennen Herkki felte og kvistet 70 større sitkatrær i området Gårdsvatnet nå i høst, mens Ramona og Arn Inge har tatt unna småplantene her.

«Framover vil vi prioritere årlig rydding av frøplanter på

Tarva», sier Bernt Jørgen, «både ved brenning og ved manuell innsats. Denne kampen må og skal vi vinne gjennom felles innsats. Så positivt at ungdommen engasjerer seg!»

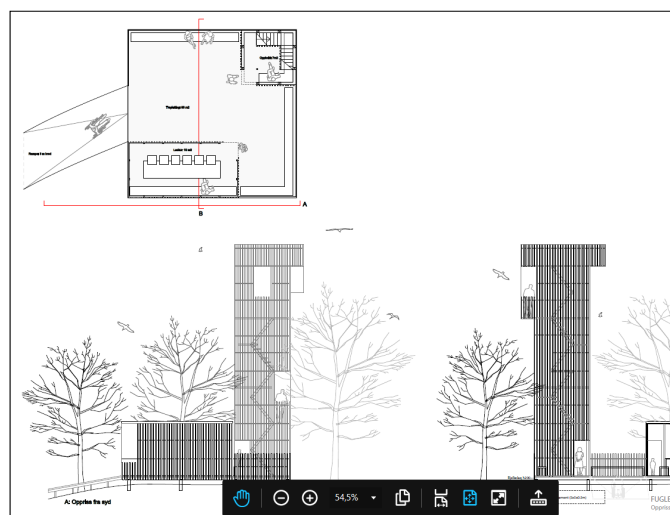
Vi kan forstå at *det* skjer med positive pådrivere som Bernt Jørgen Stranden i Ørland kommune.

JOMFRULAND OG STRÅHOLMEN, VESTFOLD OG TELEMAR: NYTT UTKIKKSTÅRN PÅ JOMFRULAND

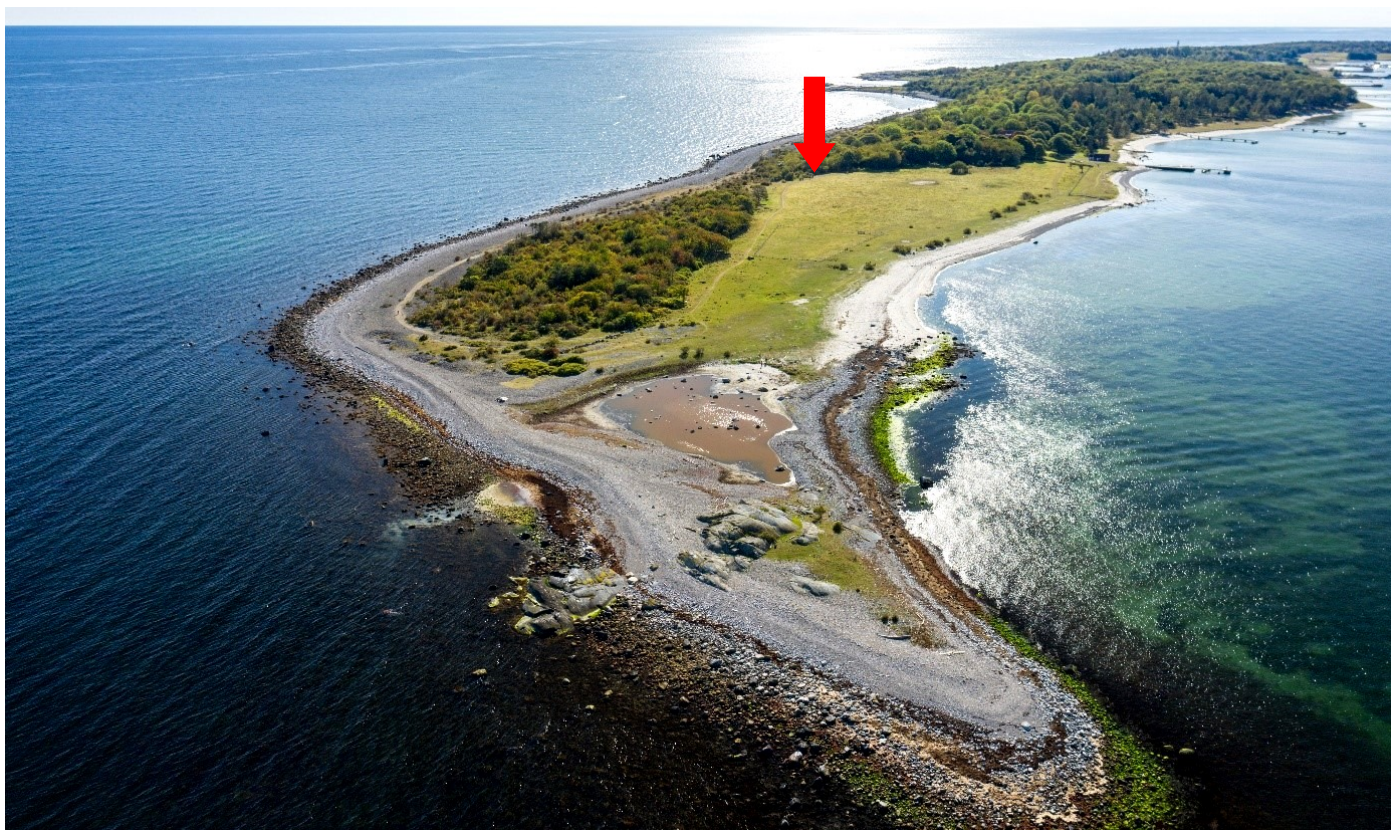
Skrevet av: Torstein Kiil, leder av arbeidsutvalget for Jomfruland og Stråholmen utvalgte kulturlandskap

Våren 2021 skal et nytt utkikkstårn stå ferdig på Øytangen, på nordspissen av Jomfruland. Dette blir et flott formidlingspunkt hvor mange besøkende kan få god oversikt over kulturlandskap, fugleliv og hav. Ved siden av tårnet skal det rigges til med overbygde sitteplasser, dimensjonert for en skoleklasse. Her kan den enkelte selv hente kunnskap via skjerm og et eget digitalt opplegg. Det gamle fugletårnet som ornitologisk forening har brukt i mange år, ble revet i høst og et nytt høyere tårn kommer opp på samme sted.

Denne delen av øya inngår i Jomfruland nasjonalpark som ble opprettet i 2016. Nasjonalparken dekker ca. 20 % av Jomfrulands landareal og vel 50 % av Stråholmen, mens størstedelen av parken består av omkringliggende sjø og hav. Utvalgte kulturlandskap og nasjonalparken har et godt samarbeid om skjøtsel, stier og merking av disse, og nå også om byggingen av utkikkstårn til ca. 1,6 mill kroner. Mange deltar i spleiselaget, bla. Ornitologisk forening, avdeling Telemark, Jomfruland nasjonalpark, Utvalgte kulturlandskap Jomfruland og Stråholmen, Kragerø kommune og fylkeskommunen. Thon-stiftelsen har gitt et betydelig bidrag.

Over: Utkikkstårnet er ca. 13 m høyt, her i oppriss fra vest. Arkitekt Marie Krafft Bruland. Under: Nordspissen av Jomfruland med Kråka og Øytangen. Utkikkstårnet skal stå ved rød pil. Foto: Arnt Mollan

LEKA, TRØNDELAG: NYTT SERVICEBYGG

Skrevet av: Kristin Floa, Leka kommune

Det nye servicebygget er plassert i Våttvika ved inngangen til turløypenettet i Skeisneset. Foto: Kristin Floa

Skeisneset på Leka er felles beiteområde for bøndene på Skei. Her har det gjennom flere år vært utført mye, både skjøtselstiltak og tilrettelegging for friluftsliv. I år har vi fått satt opp et servicebygg med universelt utformet toalett og en gapahuk. Det er gjennomført i egen regi av ansatte i uteavdelingen på Leka. Prosjektet er tildelt både spillemidler og UKL-midler, og området har fått status som statlig sikra friluftsområde.

Vi er nå helt i slutfasen på byggeprosjektet og gleder oss til å ta bygget i bruk for sesongen 2021. Leka er et attraktivt reise-mål, og vi opplever økende besøk i området. Dette er et kjærkomment tiltak!

Årsrapport 2020 for Jomfruland og Stråholmen med omtale av og bilder fra et mangfold av tiltak kan du lese [her](#).

SULDAL, ROGALAND: NY BRU OVER SVINSTØLELVA

Skrive av: Endre Gjil, Suldal kommune og Sveinung Havrevoll, grunneigar

Svinstølen er stølen til Torunn og Sveinung Havrevoll i Hamrabøgrenda. I 2020 var det gjeve UKL-midlar til ny bru over Svinstølelva. Brua gjer at ein på effektiv måte kan halda oppe bruken av Svinstøl både for storfe og småfe. Stølen vert nytta aktivt i landbruksdrifta og bru over elva er ein føresetnad for denne driftsforma.

Før var her ei gamal hengebru, som berre låg oppe frå mai til oktober. Ved store flaumar skvatt vatnet opp i flakane på hengebrua. Med nybrua har me fått auka høgde. Drivevegen for storfe som beiter på utmarksbeite rundt stølane har òg blitt lettare. Før brukte me 2-3 timar på drivinga på ufør og bratt sti, i haust bruka me under timen heim med dei. Ikkje minst har me fått ein sikker og trygg kryssing av åna om vinteren for grunneigarane, hytteeigarane og for folk som er på tur. I alt 10 personar var med på arbeidet og viste dugnads-ånda på sitt beste med arbeid og samhold. Det var utruleg trivelege dagar.

No kan kyra ta brua i bruk! Foto: Sveinung Havrevoll

Brua under bygging, med ein del av arbeidsgjengen. Foto: Sveinung Havrevoll

Kyr på Svinstølen. Foto: Neri Havrevoll

Brua er ferdig. Foto: Sveinung Havrevoll

SULDAL, ROGALAND: FLYTTING AV GAMALT SKULEHUS TIL MOKLEIV, DEL 1

Skrive av: Nono Dimby, Statsforvaltaren i Rogaland og Eirik Moe, grunneigar

Eirik Moe i Mokleiv fekk støtte frå UKL-midlane til å flytte eit gammalt skulehus frå Litlehamar til Mokleiv. Målet er å bevare skulehuset i den krinsen det var bygd for, og nytte bygget mellom anna som informasjonspunkt for UKL-Suldal.

I Suldal kommune sin kulturminneplan står det: «Skulen står sterkt i bevisstheita til folk, og historia til skulen og utviklinga mot stadig større sentralisering er ei interessant historie. Skulehus kan også nyttast til andre ålmenne føremål i kommunal regi t.d. som informasjons-punkt langs Nasjonal turistveg Ryfylke og/eller til tilknytning til særleg verdfulle kulturlandskap. Skulehusa i Hamrabø/ Litlehamar er aktuelle i så måte.»

Skulehuset er nå demontert og skal setjast opp identisk slik det sto. Moe nyttar lokale handverkarar som er spesialistar på gamle byggemetodar til arbeidet. Gjenreising, ferdigstilling og rigging av inventar, museum og formidling skjer våren og sommaren 2021.

Eirik Moe meiner at formidling er eit viktig UKL-tiltak. Med dette bygget på plass sentralt i Mokleiv vil ein få ei god ramme for formidling om natur og kultur. Skulehuset vil òg bli nytta til kunstprosjekt, litteraturformidling, lokalhistorie, utvandrarhistorie – og som skulemuseum. Med beitedyr og god skjøtsel av landskapet vil heilskapen av verdiane i kulturlandskapet i Mokleiv bli godt synleg for ålmenta.

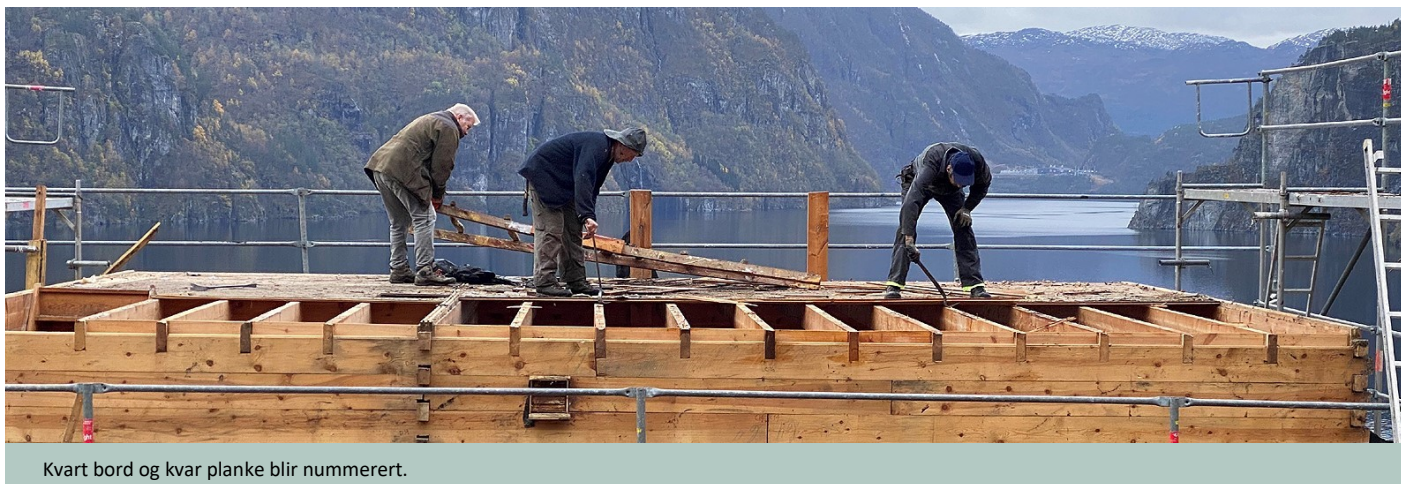
Skulebygget på sin opphavlege plass på Litlehamar. Alle foto: Eirik Moe

Fjerning av takskifer.

Takskifer og murstein frå pipa vert gjenbrukt.

Kvart bord og kvar planke blir nummerert.

Restaurering av vindauga er tidkrevjande.

Det står att litt på demonteringa av skulehuset.

SKALLAN — RÅ, TROMS OG FINNMARK: GJENEROBRING AV SLÅTTEMARK

Skrevet av: Gyrd Harstad, Kvæfjord kommune

I løpet av 2020 har vi i Skallan – Rå hatt mange gode prosjekter med både istandsetting av fjøs og steinkaier, skjøtsel i form av rydding av beitemark og tradisjonell slått.

En av søkerne i 2019, Olav Vestrheim, fikk tilskudd til å ta opp igjen slått på et areal som var slått og hesjet frem til år 2000, da sauedriften ble lagt ned. Olav har bakgrunn fra Hjeltnes Gartnerskole, naturforvaltning i Bø og geologi fra UiO. I dag underviser han i geofag og naturfag på en videregående skole, og har dermed både interesse for og kompetanse til å sette i gang med restaurering av slåttemarka.

Gården Grinddal har vært i familien i mange generasjoner og har vært drevet som kombinasjonsbruk med sau, grønnsaker, potet og et lite gartneri for produksjon av sommerblomster og grønnsakplanter.

Siden drifta ble lagt ned i år 2000 har innmarka vært leid ut, og det aktuelle arealet har vært brukt som sauebeite. Tidligere slåttemark som i dag er for bratt til å drive konvensjonelt, brukes i dag ofte som beite eller ligger brakk. Da endrer artssammensetningen seg, siden beitedyra – særlig de moderne rasene – er mer selektive enn ljà og slåmaskin. Over tid fører dette til danning av ildtuer (sølvbunke). Det er derfor utfordrende å sette i gang med slått på arealer som har vært beitet over lengre tid.

Olav forteller at de måtte fjerne et stort antall ildtuer. Et ganske tidkrevende arbeid, men etter funn av rett utstyr (spesialredskap for høymole) gikk jobben ganske greit, og mange lass ble kjørt bort. Flere i familien var i sving, blant annet var yngstedattera Eline med på både fjerning av ildtuer og hesjing.

Olav har lenge hatt lyst til å ta opp igjen tradisjonell slått, og fikk god hjelp gjennom UKL-midler og Cathrine Amundsen hos Fylkesmannen i Troms og Finnmark til å sette i gang. I første omgang ble det slått ca. to dekar med en Shibaura SE 3040 med sidemontert slåmaskin. Siden vi bor i en region med uforutsigbart sommervær ble høyet hesjet på tradisjonelt vis, fremfor bakketørking. Høyet gikk til en nabo som hestefôr. Til neste år er målet å få slått mer av de mer brattlendte partiene med den felles nyinnkjøpte tohjulstraktoren til UKL Skallan – Rå.

Alle foto: Olav Vestrheim

STADLANDET, VESTLAND: TILTAK MOT VILLCAMPING OG UØNSKT ÅTFERD I HODDEVIK

Skrive av: Trude Knutzen Knagenhjelm, Statsforvaltaren i Vestland

Hoddevik, den mest avbildta bygda i UKL Stadlandet, har over tid utvikla seg til eit særst populært utfartsområde for friluftsliv. Dette skuldast i stor grad den statusen området har som surfeparadis. I periodane med mest besøk oppstår det ulemper og utfordringar knytt til ferdsl, villcamping, slitasje og sanitære forhold. Dette har gått ut over både grunneigarane og dyre- og plantelivet.

For å ta tak i desse utfordringane innførte Stad kommune ei lokal forskrift for å regulere bruken av friluftområdet. Forskrifta er heimla i friluftlova § 15 og gjeld for avgrensa område i Hoddevik. Grunneigarane kom med innspel på kva område som var mest utsette for m.a. villcamping. På bakgrunn av dette vart det sett opp skilt på dei mest sentrale plassane i bygda.

Forskrifta vart sett i verk sommaren 2020, og allereie etter

ein sesong har lokalbefolkninga gjeve positive tilbakemeldingar på forskrifta. Dei har merkt effekten av dei nye reglane. Det vil òg bli gjort ei evaluering i starten av 2021 der kommunen vil invitere grunneigarane til møte.

Innføring av forskrifta har fått stor merksemd i media, der m.a. DNT uttrykte uro for at slike tiltak vil kunne innskrenke allemannsretten. Erfaringa frå Hoddevik talar likevel for at det i slike særst verdifulle og sårbare område kan vere naudsynt og positivt med reglar for å regulere ferdsl og åtfærd.

Friluftlova § 15:

Regulering av ferdsl på visse friluftsområde

Til regulering av ferdslen på område hvor utfarten er stor, kan kommunen med samtykke av eieren eller brukeren fastsette atferdsregler som enhver som ferdes på området plikter å følge. Reglane skal særst ta sikte på å opprettholde ro og orden, verne dyre- og plantelivet og fremme helsetiltak og sanitære forhold.

Forskrift om åtfærdreglar etter friluftlova § 15, Hoddevik, Stad kommune, Vestland fylke
Heimel: Lov 28. juni 1957 nr. 16 om friluftsliv (friluftlova) § 15.
Reglane gjeld for gnr. 246 bnr. felles, innanfor område merka A og B i kartet.

§ 1. Formål
Åtfærdreglane skal sikre bevaring av kulturlandskapet og kulturmiljøet i Hoddevik. Reglane skal særst ta sikte på å verne dyre- og plantelivet, motverke ulemper for grunneigarane sin bruk av området og fremje naturvennleg friluftsliv til glede for alle.

§ 2. Virkeområde og ikrafttøying
Åtfærdreglane regulerer ferdslen i Hoddevik i Stad kommune i samsvar med gjeldende kart. Reglane trer i kraft straks.

§ 3. Tøying og overmatting
Overmatting i Hoddevik er forbode innanfor område A og B på kartet. Forbode gjeld m.a. bruk av alle typar telt, campingplogner og hengelayer.

§ 4. Eld
Det er lagt ned totalforbode mot å gjere opp eid innanfor område A og B på kartet.

§ 5. Dispensasjon
Stad kommune kan i spesielle tilfelle gje dispensasjon frå åtfærdreglane.

§ 6. Brot på reglane
Brot på åtfærdreglane kan medføre bortvisning frå området og straffansvar etter friluftlova § 39.

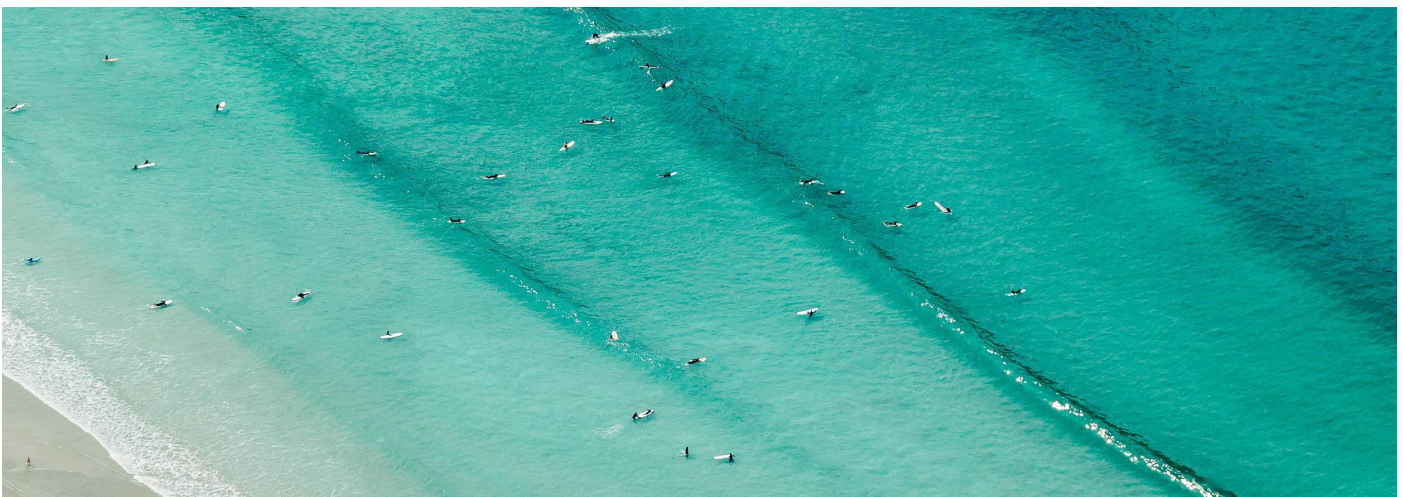

700 mm

500 mm

Stad kommune

Skiltet som er sett opp i Hoddevik er tydeleg på kva som er venta av dei som no besøker bygda.

Hoddevik sin status som surfeparadis fører til stor tilstrøyming til området i sommarmånadane. Foto: Joakim Vedvik

HAVRÅ, VESTLAND: HISTORIER OG NATURMANGFALD I LANDSKAPET

Skrive av: Øyvind Vatshelle, Statsforvaltaren i Vestland

Å gå i landskapet saman med lokalkjende gir nytt syn på historia. Eit tre, ein stein eller ei hesje kan somme tider fortelje mykje. Dei små detaljane kan òg gje nyttig informasjon når ein skal diskutere dagens skjøtsel. Her er nokre døme frå ein haustdag i det utvalde kulturlandskapet Havrå på Osterøy.

Oldefar si kipe

I utkanten av slåttemarka, bort mot elva, står eit gammalt styvingstre, likt mange andre styvingstre. Men dette treet betyr ekstra mykje, seier grunneigar Leif Havre. Då oldefar laga ei kipe i 1942, hogg han emna frå denne selja. Oldefar som var fødd i 1862 laga kipa kort tid før han døde. Det blei aldri montert bæretau, noko som kan tyde på at kipa ikkje blei teken i bruk. Ei kipe er ei tradisjonell fletta korg. På Havrå var ulike kiper viktige for all transport i kvardagen, om det var for å bere varer frå båten, bere møk frå fjøset og ut på åkeren, bere potetene heim frå åkeren eller bere vissent lauv frå lia til strø i fjøset.

Denne selja er styva ein gong seinare òg, på 50-60-talet, men ikkje etter den tid. Med grove greinar oppe i stuvn, står det ikkje bra til i dag. Ei grein har alt rivna av og falle ned. Fleire vil kome i kraftig vind. Ein kan ta sjansen på å prøve å restaurere treet for å gje det lengre liv. Men gamal selje toler ikkje all verda av skjering, særleg ikkje når det er noko skugge rundt, og hjort som gneg nye skot. Ein bør i så fall truleg setje att ei livgrein eller to fram til det har kome opp mange nye greiner. Eit alternativ er å la stuvn stå som han er til minne om oldefar si kipe, så lenge det går.

Grunneigar Leif Havre fortel om styvingstreet i skogkanten. Den siste kipa som oldefar laga står i løa i dag. Foto: Øyvind Vatshelle

Grunneigar Leif Havre og Solveig Kalvø Roald frå Statsforvaltaren si miljøavdeling diskuterer behov for tiltak mot mosen.. Foto: Øyvind Vatshelle

Fuglar i mosen

På Havrå har ein aldri sett så store felt med mose i enga som i år. Mosen er rota opp, og ligg stadvis i tjukke haugar. Grunneigar Geir Sundal fortel at det er trost som har vore i mosen. Vi diskuterer om det er behov for tiltak. Førre trur vi at det gjerne ikkje er meir mose enn andre år, men at fuglane av ein eller annan grunn har rota meir opp. No verkar mosen luftig, og det ser ikkje ut til å kvele graset. Det kan derimot bli meir lys og plass til ny vekst. Beiting med sau er gunstig, då det blir tråkka i jorda, slik at frøa etter høytørken får gode spiretilhøve. Slik tek ein vare på det biologiske mangfaldet på dei områda der ein kan ta slåttent seint i sesongen, og unngå å tilføre næring.

Faste hesjer på Havrå. Foto: Øyvind Vatshelle

Hesjene står ute heile året

Dei faste hesjene er nøkkelen til suksess for det biologiske mangfaldet i slåttemarka på Havrå. Det kan høyrest enkelt ut at ein skal slå areala seint for å sikre biologisk mangfald, men når vèrtilhøva og arbeidskvardagen gjer at ein ikkje kan tørke graset på bakken, må ein bruke mange hesjer og samstundes vere effektiv.

Det tar mykje tid å bere staur og setje opp hesjer – tid ein har knapt av i slåttan. På Havrå har det difor til alle tider vore mange faste hesjer. Hesjene står ute heile året og er klare til bruk i slåttan. Ei hes kan fyllast fleire gongar. Når slåttan blir teken med lita slåmaskin og ljà står dei heller ikkje mykje i vegen. Kvar hes har eige namn og plassering frå tida då garden var i full drift.

I dag er det om lag 60 faste hesjer på Havrå, dei fleste på bruka som Museumssenteret driv. Dette er berre ein brøkdel av alle hesjene som var her tidlegare, men gir likevel mykje vedlikehaldsarbeid. Dei må lage rundt 250 nye hesjestaur kvart år. Stauren blir hogd, skava og spissa i vinterhalvåret, og hesjene blir vølt tidleg i mai.

Mathias Hagenes og Arne Vassenden frå Museumssenteret i Hordaland går forbi nokre av dei mange faste hesjene på Havrå..
Foto: Øyvind Vatshelle

Faste hesjer og tunet på Havrå. Foto: Øyvind Vatshelle

FJELLGARDANE I SUNNDAL, MØRE OG ROMSDAL: INNER GAMMELSTRA I GRØVUDALEN

Skrive av: Ragnhild Naug Aas, Statsforvaltaren i Møre og Romsdal

Grøvudalen i Sunndalsfjella har vore brukt til setring gjennom mange hundre år, og det har sett sitt preg på dette vakre dalføret. I dag er berre Inner Gammelsetra i aktiv drift. Grunnen til at det framleis er seterdrift i Grøvudalen er ganske spesiell. På 70-talet ønskte kraftutbyggjarar å leggje heile dalen under vatn, og mange engasjerte seg for å hindre at dette skulle skje. Ein del av motstanden bestod i å halde fram med seterdrifta. I 1972 blei det første seterkurset arrangert, på Heimer Gammelsetra. Truleg var dette det første seterkurset i Norge. I 1996 blei drifta flytta til Inner Gammelsetra, som da ikkje hadde vore i drift sidan 30-talet.

På Inner Gammelsetra er husa sett i stand og "nygamle" hus er bygd. Setra er ei fullforedlingsseter med produksjon frå ku. Mjølka blir nytta til tradisjonelle produkt som ost, rømme, smør, rømmegraut, vaflar med meir. Drifta med beiting i området kring setra er svært viktig for å oppretthalde kulturlandskapet i Grøvudalen. Det blir arrangert seterkurs kvar sommar, der ein kan lære praktiske og teoretiske sider ved seterdrifta. Setra er også open for besøkjande på vandring i fjellet.

Gjennom åra har drivarar og buskap skifta, men drifta har vore den same. Sidan 2006 har den ideelle stiftinga

«Stiftelsen Gammelsetra» hatt det formelle ansvaret for drifta, med eldsjelene Tor og Astrid Gravem i spissen. I 2020 fekk dei «Seterprisen 2020» frå Norsk seterkultur. I juryens grunngjeving var det mellom anna lagt vekt på arbeidet med kunnskapsformidling og kurs for unge.

I 2020 er det gitt tilskot til utbetring og istandsetting av kjøkkenfasilitetane i det gamle steinfjøset på setra, samt tetting av bygget. Det var søkt om UKL-tilskot for å kunne drive setra i tråd med smittevernreglar knytt til covid-19 og omsyn til branntryggleik. Steinfjøset er det opphavlege fjøset på setra, men det har fått ny bruk. Bygget vart sett i stand på 1990-talet og framstår i dag som autentisk.

Føremålet med tiltaket er å betre tilhøva for servering for besøkjande - som tilfører drifta avgjerande inntekt - og gjera det mogleg å gjennomføre dette forsvarleg ut frå dei smittevernreglar som no gjeld. I tillegg er det gjennomført tetting av resten av fjøset for å unngå at det kjem inn snø og vatn. Ved gjennomføring av tiltaket er det nytta trematerialar og ein byggestil som i minst mogleg grad skil seg ut frå det som er tradisjonelt og det som er i anlegget elles.

Vi ønskjer lykke til med vidare arbeid på Inner Gammelsetra!

Inner Gammelsetra. Foto: Trond Helge Gravem

Over og under: Det gamle steinfjøset og tiltak inne i den heimste (nordre) delen av fjøset, kalla Fjøseldhuset. Det er mellom anna lagt inn vaskbart golv, nye benkar, koketopp (gass), kjøleskåp (det er straum i huset), skåp og vaskekummar. Ei storgryte/takke som vil bli nytta i produksjonen er utbetra for å auke brannsikkerheita. I tillegg er det bygd benkar for høvesvis disk og for montering av kinne. Foto: Trond Helge Gravem

Tor og Astrid Gravem tar imot «Seterprisen 2020» frå Norsk seterkultur. Foto: Norsk seterkultur

Besøk gjerne sida til Inner Gammelsetra på facebook;
[Inner Gammelsetra i Grøvdalen](#) eller på instagram;
 @innergammelsetra

GJUVSLANDSLIA, VESTLAND: OPPSTART FOR NY SKJØTSELSPLAN

Skrive av: Trude Knutzen Knagenhjelm, Statsforvaltaren i Vestland

Ein engasjert gjeng fekk sjå dei konkrete resultatane av skjøtselen i kulturlandskapet. Foto: Francesca Galdiolo, Kvinnherad kommune

I samband med arbeid med ny skjøtseplan for Gjuvslandslia samla grunneigarane og forvaltinga seg til oppstartssamling på Varaldsøy hausten 2020. Sogn Naturforvaltning AS ved Siri Wølneberg Bøthun har fått oppdraget med å lage skjøtseplanen, som skal ha ei praktisk tilnærming med tanke på løysingar for drift og skjøtsel av areala. Arbeidet skal utførast i dialog med grunneigarane, kommunen og Statsforvaltaren.

På samlinga var det felles synfaring i felt og samling i samfunnshuset. Synfaringa gav deltakarane eit fint innblikk i alt det gode arbeidet som er gjennomført i området sidan 2009. Nokre delområde har hatt årleg drift for å oppretthalde høgt biologisk mangfald, medan det har vore omfattande rydding og vøling av uthus på andre areal. Samlinga gav ei god plattform for arbeidet med planen. Roller vart definert og innspel og erfaringar delte. Ikkje minst gav samlinga ny giv og inspirasjon til å halde fram med innsatsen for kulturlandskapet i Gjuvslandslia.

Delmråde 170/17 før skjøtsel i 2011 og etter gjennomført skjøtsel i 2018. Foto: Øyvind Vatshelle, Statsforvaltaren i Vestland

Delområde 170/15 slik det såg ut i 2011 og etter rydding og beiting i 2014. Foto: Øyvind Vatshelle, Statsforvaltaren i Vestland

RØST, NORDLAND: STORT UTVALGTE KULTURLANDSSKAP MED PLESS TIL FLERE

Skrive av: Arne Farup, Statsforvalteren i Nordland

Beiting på Røst i 2020. Foto: Knut Blix Valberg

Hvis UKL-områdene også i framtida skal kunne ivaretas gjennom levende matproduksjon, er det viktig å ha søkelys på rekruttering til landbruket. Det gjelder også for Røst.

Kommunen består av 365 øyer og i overkant 500 innbyggere, som alle bor på hovedøya Røstlandet. Fiske og fiskeforedling er hovednæringen på Røst. I dag er det bare tre aktive landbruksforetak på øya, men for de som kan og vil er det fortsatt gode muligheter til å utvikle landbruket videre. Og da gjerne i kombinasjon med lokal foredling og reiseliv.

Med få innbyggere som skal fylle mange andre funksjoner, sier det seg selv av det lokale rekrutteringsgrunnlaget til

landbruket på Røst blir lite. I 2013 flyttet imidlertid Kari Anne Nilsen fra Sunnmøre til Røst. Med på flyttelasset var gårdshunden Buster og 19 gammelnorske spelsau. Siden den gang har besetningen økt betraktelig. I 2018 gjeninførte hun også nordlandskyr på øya, og fortsatt har hun mange planer for den videre utvikling av virksomheten.

Nyrekruttering til landbruket kan skje ved at flere røstværinger «ser det likt» med å starte med jordbruk i kombinasjon med annen virksomhet, eller ved at flere kan tenke seg å gjøre som Kari-Anne og flytte til Røst. Alle nyetableringer vil garantert bli tatt godt imot!

ENGAN-ØRNES OG KJELVIK, NORDLAND: NY HØYSJYTTE BYGD PÅ KJELVIKGÅRDEN

Skrevet av: Arne Farup, Statsforvalteren i Nordland

Bygging av høysjyttje i Kjelvika. Foto: Gerd Bente Jakobsen.

I høst ble den nye sjyttja (høyløa) i Kjelvika ferdig. Sjyttja er tilpasset de gamle bygningene på gården, og vil lette arbeidet med skjøtselen av slåtteeenga på gården.

Kjelvikgården er et samisk kulturmiljø som om sommeren drives av Nordlandsmuseet som et åpent museum. Terje Nystabakk stod ansvarlig for byggingen av sjyttja. Arbeidet er finansiert ved hjelp av SMIL-midler, UKL-midler og egeninnsats.

Arealene på gården holdes nå i hevd av Rakel Nystabakk, som driver det ene av de to aktive gårdsbrukene i UKL-området. Tørrhøyet kan med dette mellomlagres på Kjelvikgården før det fraktes de 9 kilometrene til heimgården på Engan. Den nye sjyttja vil dermed lette skjøtselsarbeidet i Kjelvika.

Før byggingen startet ble det arbeidet med å finne ei utforming som passer til de øvrige bygningene på Kjelvikgården. Det er ikke mange slike sjyttjer som er bevart i dette området, men i Kobbhammern ble det funnet ei som var sam-

menrast. Denne ble målteopp og beskrevet, og gjort til utgangspunkt for den nye sjyttja i Kjelvika.

Hesjer i Kjelvika i august 2018. Foto: Ragnhild Hoel

ENGELØYA, NORDLAND: STOR FERDSEL I UKL-OMRÅDET

Skrevet av: Arne Farup, Statsforvalteren i Nordland

Mange har oppdaget at Engeløya er en av perlene i Steigen. Området får stadig flere besøkende, noe som fører til økt behov for informasjon og fysisk tilrettelegging.

Koronasommeren 2020 var ikke noe unntak, og mange som var på ferie i Nord-Norge la turen innom Engeløya. Og ikke minst til instagram-yndlingen Bøsandene, som ligger nord på øya med utsikt mot Lofotveggen. Mange gikk også turer i kulturlandskapet og til fjells.

Ved siden av skjøtsel av landskap, biologisk mangfold og kulturminner har tilrettelegging for ferdsel høy prioritet i UKL-området. I 2019 ble det derfor med innleid kompetanse og brei lokal involvering laget en overordnet plan for ferdsel, skilting og informasjon.

I fjor stod også det UKL-finansierte toalettbygget ved Bøsandene ferdig, og i år var besøket så stort at en nå vurderer å utvide det neste år. Ferdselen til Trohornet, som er den høyeste fjelltoppen på øya, skapte i år store parkeringsproblemer langs veien. Også dette er noe som en neste år vil gjøre noe med.

At Engeløya er attraktiv for fastboende og besøkene åpner samtidig sjansene for rekruttering til landbruket og lokale næringsetableringer. Gjennom UKL-midlene har Steigen kommune og engeløyværingene fått en ny mulighet til både å ivareta og bruke verdiene i kulturlandskapet, til glede for både fastboende og besøkende.

Beitedyr ved Bøsandene. Foto: Marianne Nissen

Parkeringskaos ved adkomst Trohornet på Engeløya. Foto: Jarl-Arne Pedersen.

BLOMSØY-HESTØY OG SKÅLVÆR, NORDLAND: GÅRDSHAGEN PÅ SKÅLVÆR HANDELSSTED RESTAURERES

Skrevet av: Arne Farup, Statsforvalteren i Nordland

Frakt av jord i forbindelse med restaurering av gårdshage på Skålvær. Foto: Arnt J. Johansen

Tynt jordsmonn og trerøtter i overflaten har skapt problemer for vedlikeholdet av hagen på Skålvær handelssted. Nå har Skålvær Velforening gjort noe med problemet.

Skålvær er et tidligere handels- og kirkested på Helgelandskysten. Øya er fraflyttet, men brukes aktivt i fritidssammenheng. Flere har hus på øya, og deler av Skålvær har også status som statlig sikret friluftsområde. Det meste av det som skjer av felles tiltak på Skålvær, tas hånd om av ildsjelene i Skålvær Velforening.

Dette gjelder også klippingen av graset i hagen på handelsstedet. Velforeningen så at det var behov for å tilføre jord for å dekke til trerøtter som lå i og over jordoverflaten. Disse har de siste årene skapt problemer for vedlikeholdet, og ført til skader på plenklipperen.

Den opprinnelige planen var å kjøpe inn jord utenfra, fraktet med båt til Skålvær. For å unngå å tilføre fremmede arter til øya hentet de isteden jordmasser fra et tidligere åkerland like i nærheten. I sommer ble tiltaket gjennomført, siden en egnet gravemaskin var på øya i forbindelse med et annet oppdrag. Fra fastlandet ble det også leid inn utstyr for transport av jorda.

Med god maskinhjelp gikk arbeidet raskere enn planlagt, slik at de også rakk å restaurere et annet område. Dette området kan bli et fint supplement til hovedhagen. Da med ei bru over ei grøft og klipping av gras i sommersesongen.

I tillegg til dugnadsinnsatsen fra Skålvær Velforening, ble tiltaket finansiert ved hjelp av UKL-midler.

VEGAØYAN, NORDLAND: SANKEPLATTING FOR SAU PÅ ØYA ROGNAN

Skrevet av: Arne Farup, Statsforvalteren i Nordland

Vegaøyane verdensarvområde består av en rekke øyer, hvor landskapet tas vare på ved slått, beiting og lyngbrenning. Da er det viktig med gode hjelpemidler, og i år fikk dyra på øya Rognan sin egen plattform.

Den inngjerda plattformen måler 8 x 8 meter, og skal brukes til å samle sau og lam før de på flo sjø kan loses ned i føringsprammen. For at dyra skal bli vant til å samles på plattformen, vil den ved tilsyn også bli brukt som fast plass for føring med kraftfôr.

Peder Toralf Roksvaag kjøpte Rognan i 2011, og siden 2012 har gårdbruker Øystein Ludvigsen hatt sau på øya. Ideen til plattformen kom fra Ludvigsen som har den samme løsningen på øya Sjøla.

Tiltaket er finansiert med tilskudd over LUF-midlene til Vegaøyane verdensarvområde og egeninnsats. I søknaden om tilskudd over LUF-midlene, pekte Roksvaag på at tiltaket er en viktig investering for å sikre at det også i framtida er attraktivt å ha sauer på beite på Rognan.

En annen øy, Tåvær, med hovedøya på Vega i bakgrunnen.
Foto: Inge Ove Tysnes

Plattform på Rognan i Vega 2020. Foto: Peder Toralf Roksvaag

ORMELID, VESTLAND: DEN ELDESTA DØLEVEGEN

Skrive av: Torunn Løne Vinje, Stiftinga Ormelid gard

Den gamle ferdselsvegen Dølevegen er blant satsingsområda i arbeidet med UKL Ormelid. Vegen er rydda og merka frå Ormelid og heilt til Stølsdalen, og stadig fleire får oppleve denne ferdselsvegen med røter langt tilbake i tid.

Ferdsla over Sognefjellet mellom Luster og Lom har lange tradisjonar. For folket i Ottadalen, i bygdene Vågå, Lom og Skjåk og heilt ned i Fron, var fjellvegane over til fjordbygdene i vest sjølve livsnerva ut i verda. Dette var den sentrale handelsvegen der dei frakta livsnødvendige handelsvarer som korn, salt og turrisk, som dei hadde henta med båt i Bergen. I byte med seg til «Bern», som dei sa, hadde dei smør og vilt. På slutten av 1800-talet då det kom samanhengjande veg, fyrst til Lillehammer og seinare til Kristiania, vart eit gammalt og innarbeid samferdselsmønster som hadde vara i nærare 3000 år, endra. «*Dei gamle sa alltid at detta va den eldste Dølevegen*». Utsegna kom frå Erling Ormelid (1928-2011). Han og systera Kjellaug (1922-2016) var av dei siste i Luster som hadde kjennskap til den gamle ferdselsvegen. Erling var oppteken av at vegen ikkje skulle gløymast og at den måtte «*hentast*» fram att.

Framleis ligg mange små vardar frå mellomalderen – «*nødlingar*» – tett i tett over fjellet. Enkle steinar med ulike former, 30-50 cm høge, og støtta opp av 3-4 mindre steinar. ein type varde det er funne mange av på Hardangervidda er styringsvarde med peikar. Til no er det berre registrert ein langs Dølevegen. Den står øvst i Bjørnstigen over Ormelid og peikar i retning Øvstestølen. For farande som kom frå aust var det særst viktig å halda rett kurs i dette landskapet. Tok dei feil av vegen her kunne det gå svært ille – med stup på både sider. Vidare innover Vetlaflui ligg det mange store var-

Varde som peikar mot Øvstestølen og Ormelid, øvst i Bjørnstigen.

Historia om vegen skal no fram att. Målet er at sherpane skal i gang med restaurering av oppmuringar frå Ormelid og oppover i 2022.

1772 var det uår og svolten herja den komande vinteren. Januar 1773 omkom 7 menn på veg ned mot Ormelid. Kyrkjeboka talar for seg:

Needsat i Forthuns Kirke-Gaard følgende Personer af Lombs Præstegield i Gulbrands dahlen; som kort Tiid tilforn vare døde paa Fieldet i mellom Lyster i Sogn og Gulbrands dahlen, da de for at søge Føde, [vilde] [..reyse] til første Stæd, men creperede deels af Sult, deels af Frostskaade formedelst paakommende taaged Weyr, havde taget en feyl Wey.

Ein mann overlevde. Då Sylfest i Ormelid kom opp sa han «*Dinna gongen, Sylfest, kom du for seint*».

Viktig å halda retning mot Øvstestølen. Stupbratte lier på både sider av fjellryggen. Alle foto: Torunn Løne Vinje

Mur langs vatningsveita som ligg langs Dølevegen på ca 1200 m.o.h. – med varde i bakgrunnen.

«Nødling» – ein om lag 30-50 cm høg mellomaldervarde som ligg langs vegen inne på høgjellet, mellom Øvste Stølsdalen og Storavat-

I dette landskapet var det viktig å halda rett kurs ned frå høgjellet mot Ormelid som ligg midt oppe i lia.

GOARAHAT OG SANDVIKHALVØYA, TROMS OG FINNMARK: KURS I TØRRMURING

Skrevet av: **Sissel Goodgame**, koordinator for utvalgt kulturlandskap, Porsanger kommune

Kurset ble avholdt på gården Koppeng i Indre Billefjord, nær UKL-området. Her var det et steingjerde som hadde begynt å skli ut enkelte steder, trengte reparasjon og egnet seg dermed godt for opplæringen. Kurset startet med en teoretisk del, hvor deltakerne fikk en innføring i tørrmuring og forskjellige teknikker. Deretter ble det konkrete prosjektet diskutert, og det ble konstatert at dette var en gammel kistemur fra 1930-årene.

Andre kursdag gikk vi i gang med selve reparasjonsjobben.

Først ble et strekk på ca. 6 meter tatt helt ned. Det hadde sklidd ut og var forsøkt reparert en gang tidligere. Deltakerne bygde denne delen opp igjen, og arbeidet ble utført både pent og profesjonelt. Deretter ble enden av denne muren tatt ned og gjenoppbygd. Tredje kursdag ble muren på andre siden av portalen demontert og gjenoppbygd. Kursholder var Tanja Breivik, som hadde tilegnet seg kunnskapene på kurs i Skallan - Rå UKL i 2019. Kurset ga mersmak, og deltakerne ønsket oppfølgingskurs til neste år.

Første inspeksjon for å finne ut hvilke deler som skal repareres. Alle foto: Sissel Goodgame

Arbeidsgjengen i gang med demontering av gammelt gjerde.

Nesten ferdig med enden. Under: Oppslag i avisa Sagat

Ferdig reparert mur. Legg merke til hvordan kistemuren er bygd opp, med steiner på begge sider og deretter fylt igjen med mindre steiner.

Fem av kursdeltakerne og kursholder.

REFOTOGRAFERING SOMMAREN 2020

Sommaren 2020 vitja Oskar Puschmann frå NIBIO tre nye område. Dette var Helgøya i Ringsaker kommune og Stølsvidda i Nord-Aurdal og Vestre Slidre kommunar, begge Innlandet, og Leveld i Ål kommune, Viken. I tillegg fekk Leka i

Leka kommune, Trøndelag, nytt besøk. Leka var initiativtakar til refotograferinga i UKL-områda og det første området som vart fotografert i 2010. Her er nokre smakebitar av «før og nå-bilda» frå 2020.

Tun forandres, det legges til rette for kjøring med større maskiner, hus endres og trær gror til. Det kan se ut som aktiviteten på Hovinsholm er mindre nå enn for 150 år siden, men til jul myldrer det med mennesker her, da eierne inviterer til julemarked både ute og inne. Helgøya, Ringsaker kommune, Innlandet.
Foto: Ca. 1870 W.C. David Broch Sommerfelt, 2020 Oskar Puschmann

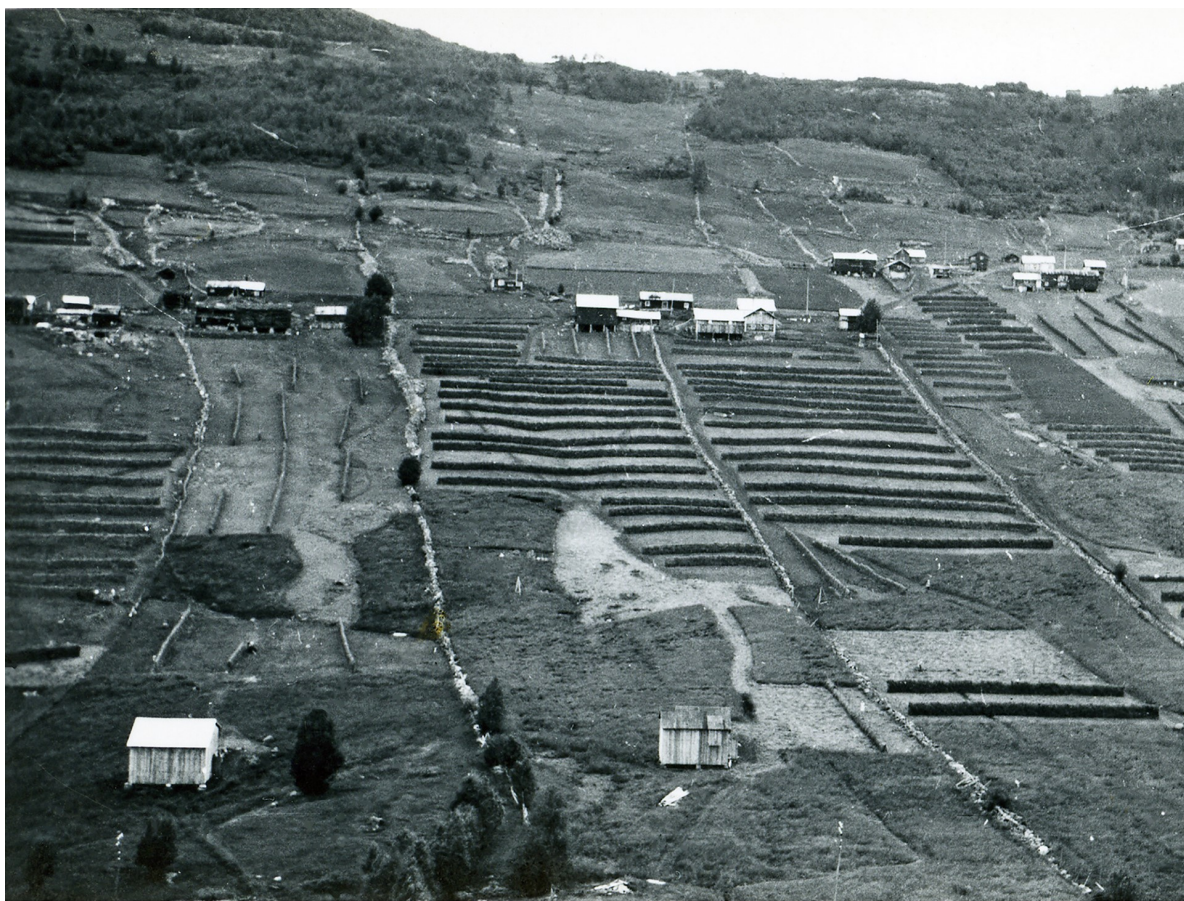
Dammen på Raknerud ligger inne på et beite for storfe og med støtte fra Utvalgte kulturlandskapsmidler har gjerdet blitt byttet ut, dammen er rensket og det er lagt til rette for drikkeplass for dyra. Helgøya, Ringsaker kommune, Innlandet. Foto: 2018 Karoline Finstad Vold, 2020 Oskar Puschmann

Menkastølen i Nord-Aurdal. Bjørn Oddgeir Bring og kompis Ingvar Strand sit til hest ein sommardag midt på 1960-talet. Sommaren 2020 stilte frå venstre Kåre Tvedt, Randi Winnem Tvedt og Tim Giæver-Tvedt (på traktor) opp til refotografering. Stølsvidda, Nord-Aurdal og Vestre Slidre kommuner, Innlandet. Foto: Ca. 1965 NN (sendt inn av Bjørn Oddgeir Bring), 2020 Oskar Puschmann

Strandmo Stølsysteri på Breiset, Nord-Aurdal. Sju år etter at fotografen var her sist, er fjøs og ysteri utvida, ein ny generasjon har overtatt og stadig fleire vitjar det rikhaldige utsalet av gardsmat. Kyra på bildet frå 2013 er ifølgje Anna Karoline Ness frå venstre: Juno, Blilin, Mairos, Boulette, Raulin, Fredlin og Kranslin. Med titlar humoristisk presentert for fotografen ser vi på bildet frå 2020: gardsgut Markus Lihagen (frå Heggeli gård), far sjøl Geir Harald Fodnes, undergardsstyrar Erik Fodnes, ysteribetjent Sofie Bolstadbråten og meieristyrar Anna Karoline Ness. Stølsvidda, Nord-Aurdal og Vestre Slidre kommuner, Innlandet. Foto: 2013 og 2020 Oskar Puschmann

Gurigardane sett frå Gunnarhaugen. Busetnaden ligg midt i dalsida og eigedomane ligg i langsmale striper frå dalbotnen og opp. Då landbruket vart modernisert på 1900-talet var det mange stader krevjande å få plass til mellom anna nye driftsbygningar og større gardsplass. Karakteristisk for Leveld er at i staden for å rive vart mange gamle hus heller flytta rundt på tunet og tilpassa moderne drift. I 1960 er det slåttetid og hesjer i dei stupbratte bakkane opp mot Gurigardane. Dei mange hesjene kan tyde på at 1960 var eit godt grasår. Leveld, Ål kommune, Viken. Foto: 1960 NN, Ål Bygdearkiv, 2020 Oskar Puscmann

Gårdstunet på Gudbrandsgardshaugen. Thea og Geir Skriudalen stilte her opp med en ATV som erstatning for hest og kjerre. Leveld, Ål kommune, Viken. Foto: Ukjent, NN, Ål Bygdearkiv, 2020 Oskar Puschmann

Leka var i 2010 det første UKL-området som ble refotografert. Gjenbesøket i 2020 viste hvor mye engasjerte grunneiere og lokale ildsjeler har fått til. I løpet av ti år er det rydda, skjøtta, satt i stand og tilrettelagt for besøkende. Her ved tursti på Skeisnesset. Vi ser kommunens landbrukskonsulent Kristin Floa, som har et stort hjerte for saken. Leka i Leka kommune, Trøndelag. Foto: 2010 og 2020 Oskar Puschmann

Gjenåpning av beitemark og fantastisk utsikt i Våttvika på Skeisneset. Leka i Leka kommune, Trøndelag. Foto: 2010 og 2020 Oskar Puschmann

Utgiverkontakt

Landbruksdirektoratet

Kari Stuberg

E-post: kari.stuberg@landbruksdirektoratet.no

Tlf: 78 60 60 66

Riksantikvaren

Ragnhild Hoel

E-post: rh@ra.no

Tlf: 982 02 763

Miljødirektoratet

Dordi Kjersti Mogstad

E-post: dordi.kjersti.mogstad@miljodir.no

Tlf: 930 43 010

utvalgtekulturlandskap.no

facebook.com/UtvalgteKulturlandskap